

FN'S 17 NYE VERDENSMÅL FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING

KRÆVER DANSK HANDLING
LOKALT OG GLOBALT

POLITIKKATALOG MED BIDRAG FRA 25 DANSKE ORGANISATIONER
SAMLET AF MELLEMFOLKELIGT SAMVIRKE

INDHOLD

3

2015 – DE STORE BESLUTNINGERS ÅR

4

HVAD ER BÆREDYGTIGHEDSMÅL OG
PROCESSEN FREM TIL DE VEDTAGES?

7

DE 17 VERDENSMÅL

8

MÅL 1INDSATS I DANMARK – Rådet for Socialt Udsatte
DANMARKS GLOBALE INDSATS – FN-forbundet

10

MÅL 2INDSATS I DANMARK – Danmarks Naturfredningsforening
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Mellempfolkeligt Samvirke

12

MÅL 3INDSATS I DANMARK – Sex og Samfund
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Sex og Samfund

14

MÅL 4INDSATS I DANMARK – Gymnasieskolernes Lærereforening
DANMARKS GLOBALE INDSATS – IBIS

16

MÅL 5INDSATS I DANMARK – Dansk Kvindesamfund
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Sex og Samfund

18

MÅL 6INDSATS I DANMARK – Danmarks Naturfredningsforening
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Poul Nielson

22

MÅL 7INDSATS I DANMARK – Vedvarende Energi (VE)
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Vedvarende Energi (VE)

24

MÅL 8INDSATS I DANMARK – Fag og Arbejde FOA
Danmarks globale indsats – Ulandssekretariatet LO/FTF

26

MÅL 9INDSATS I DANMARK – Bæredygtigt Erhverv
Danmarks globale indsats – IDA global development

28

MÅL 10INDSATS I DANMARK – CEVEA
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Red Barnet

30

MÅL 11INDSATS I DANMARK – Morten Kabell
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Resilient Vejle

32

MÅL 12INDSATS I DANMARK – Toke Haunstrup
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Verdensnaturfonden WWF

36

MÅL 13INDSATS I DANMARK – Greenpeace
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Greenpeace

38

MÅL 14INDSATS I DANMARK – Levende Hav
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Verdensnaturfonden WWF

40

MÅL 15INDSATS I DANMARK – Danmarks Naturfredningsforening
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Verdens Skove

42

MÅL 16INDSATS I DANMARK – Retspolitisk Forening
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Mellempfolkeligt Samvirke

44

MÅL 17INDSATS I DANMARK – Det Økologiske Råd
DANMARKS GLOBALE INDSATS – Mellempfolkeligt Samvirke

2015 – DE STORE BESLUTNINGERS ÅR

Danmark skal opfylde FN's nye verdensmål for bæredygtig udvikling

I år sætter verdens ledere nye mål for fremtiden. Til september vil de vedtage Verdensmål for bæredygtig udvikling, der skal erstatte de 2015-mål, FN vedtog i 2000. De nye mål vil – ligesom 2015-målene – få betydning for millioner af fattige og marginaliserede. Men de nye mål vil også få betydning for milliarder af verdensborgere, der skal påtage sig et fælles ansvar og indstille sig på at producere, forbruge og agere anderledes, for at vi kan give vores jord videre til næste generation. Når det internationale samfund har besluttet at erstatte 2015-målene med et nyt sæt globale mål for bæredygtig udvikling, er det i erkendelse af, at udvikling ikke alene handler om at få alle i skole og sikre mødres og børns overlevelse, men også om, hvordan vi producerer, forbruger og fordeler ressourcerne. Globalt er der en stigende erkendelse af, at den måde, vi indtil nu har produceret, forbrugt og fordelt på, ikke er bæredygtig.

2015 bliver de store beslutningers år. De nye mål skal fastsættes, og der skal sikres tilstrækkelige ressourcer til og aftales måder, hvorpå de kan føres ud i livet. På et møde i Addis Ababa i juli skal finansieringen diskuteres, i New York i september skal selve målene vedtages, og i slutningen af året afholdes det afgørende klimatopmøde i Paris.

Men derefter følger nogle endnu vigtigere år, hvor målene skal realiseres.

Det kræver et enormt politisk mod at argumentere for omstilling af produktion og forbrug. Det forudsætter konkrete planer. Og forandringerne kommer kun til at ske, hvis verdens ledere forpligter sig på at gennemføre målene i egne lande *samt* påtager sig ansvar for at sikre finansiering af de nødvendige globale forandringer.

Det nye er, at Verdensmålene for bæredygtig udvikling er defineret med 90 landes deltagelse, vedtages demokratisk i FN og for alvor bliver globale. Alle landes regeringer skal gøre rede for, hvordan de vil opfylde dem – og rapportere på fremskridt – både i eget land og gennem en global indsats. Det indebærer en dobbelt forpligtelse. I Danmark skal vi lave planer for og rapportere på vores egen nationale indsats, og vi skal stå på mål for, hvordan vi bidrager til den globale bæredygtighed.

De nye verdensmål for bæredygtig udvikling er således også *Danmarks mål*. Den kommende regering skal beslutte, hvordan de skal realiseres i Danmark. Men en sådan beslutning er naturligvis ikke kun op til politikerne.

I Mellemfolkeligt Samvirke synes vi, de nye mål fortjener en bred debat, der inkluderer os alle – og naturligvis alle de mange organisationer i civilsamfundet, som har indsigt og holdninger til de mange mål, og

til, hvordan vi bedst kan bidrage til deres opfyldelse. Vi har derfor inviteret 25 organisationer til at give deres vurdering af tre forhold: 1) I hvilken grad opfylder Danmark i dag de 17 mål, 2) Hvad bør vi fremover gøre bedre i forhold til vores egen bæredygtige udvikling – og 3) Hvad bør Danmark gøre *globalt* for at bidrage til, at målene bliver opfyldt. Resultatet er en guldgrube af information, viden og konstruktive bud på en bæredygtig fremtid i Danmark og globalt. Det samlede budskab er – i al sin mangfoldighed – at der er nok at tage fat på.

Vi har alle et ansvar. Og vi kan allesammen gøre en forskel. Vi kan agere som bevidste og kritiske forbrugere, der vælger producenter og forhandlere, der begrænser forbrug af energi og ressourcer. Vi kan gøre en forskel som borgere, der stiller krav og indgår aktivt i nye fora for at sikre bæredygtig udvikling. Og politikere kan via dansk lovgivning skabe rammer for bæredygtige løsninger, grøn omstilling og større lighed i Danmark, mens de på den globale scene kan sikre dansk bidrag til udryddelse af fattigdom, fremme af bæredygtighed gennem internationale forhandlinger og i det danske udviklingssamarbejde. Danske virksomheder kan tage ansvar for en bæredygtig udvikling gennem globalt engagement. Rapporten afspejler behovet for, at hele den brede palet af aktører kommer på banen og tager ansvar. Vi håber, at du efter endt læsning er lige så inspireret som os. Og vi håber politikere, beslutningstagere, internationale forhandlere, virksomheder, organisationer og embedsværk vil sikre, at alle de gode bidrag kommer i spil.

Vi er mange, der vil arbejde for, at alle de gode forslag og bud kommer på dagsordenen.

Tak til alle, der har bidraget!

God læselyst!

HELLE MUNK RAVNBORG
FORKVINDE MELLEMFOLKELIGT SAMVIRKE

På side syv kan du se forslaget til 17 verdensmål, som 90 lande nu er kommet frem til. De kan blive ændret, før selve vedtagelsen ved FN's generalforsamling i september 2015. De 17 mål har hver deres undermål. Du kan læse mere på: <https://sustainabledevelopment.un.org/focussdgs.html>

HVAD ER BÆREDYGTIGHEDSMÅL OG PROCESSEN FREM TIL DE VEDTAGES?

De nye globale bæredygtigheds-mål – også kaldet verdens-mål – opstiller mål på de tre dimensioner af bæredygtig udvikling – på det sociale, økonomiske og miljømæssige område. De afløser FNs otte 2015 mål, som de sidste femten år har sat rammen om indsatsen mod blandt andet sult og fattigdom, men som udløber i år.

En arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for alle verdens regioner og mange lande har udarbejdet et udkast på 17 mål, som de præsenterede for verden i 2014. Langt de fleste lande i verden synes de 17 mål er et godt kompromis, og der er derfor lille sandsynlighed for at de ændrer sig grundlæggende inden de vedtages ved et særligt topmøde den 25-27 september i FN i New York. Udover input fra lande, så er udkastet til de 17 mål også blevet lavet ved at inddrage holdninger fra banebrydende konsultationer med over en million helt almindelige mennesker overalt på kloden.

Hvert af de nye 17 mål har en række delmål som konkretiserer hvad der menes med målet og hvad der skal arbejdes for. De nye verdensmål har fået en langt bredere karakter end de gamle 2015-mål, og inddrager flere områder, såsom ulighed og retten til gennemsigtige og demokratiske institutioner samt prøver at integrere bæredygtighed på tværs af målene. Ikke alle mål er lige relevante i alle lande, men alle mål er relevante i nogle lande og for kloden som helhed.

Op til verdensmålenes vedtagelse forhandler landene om vigtige forhold, som skal sikre, at de nye verdensmål bliver andet end tomme løfter. Landene skal blive enige om de 17 mål og særligt de 169

undermåls konkrete ordlyd, en politisk deklaration som medfølger målene og så hvordan landene skal holdes op på løftet om at realisere målene. Mindst lige så vigtigt er dog det separate forhandlingsspor om hvor ressourcer til at føre målene ud i livet skal komme fra når det gælder de fattigste landes indsats. Det skal der komme et svar på ved et topmøde i Addis Ababa i Etiopien i juli måned, og det griber også ind i det klimatopmøde som afholdes i december i Paris. Uden de fattigste lande kan se at der kommer finansiering, kan de nemlig ikke forventes at forpligte sig til hverken verdensmål eller klimamål. Og endelige forhandler landene om, hvordan der skal måles fremskridt på de enkelte mål. Det forhandlingsspor afsluttes først i 2016.

Helt afgørende for om målet føres ud i livet er dog om de politiske ledere rundt om i verdens lande har ejerskab til målene og ønsker at bruge deres magt til at føre dem ud i livet. Målene er ikke juridisk bindende for landene, men de henviser til internationalt bindende aftaler og til internationalt lovgivning på blandt andet menneskerettigheds- og miljøområdet.

I Danmark, hvor målene også skal realiseres, ved vi endnu ikke hvordan rammen om den indsats bliver. Vi ved dog, at de 17 mål griber ind i en lang række politikområder i Danmark og EU, og at mange lande i EU vil skulle arbejde med at opdatere eller udvikle nationale handlingsplaner og bæredygtighedsstrategier, der skal bruges til at planlægge og gennemføre målene. Uanset hvordan rammen bliver, så skal der tages et opgør med 'business as usual' for at bane vejen for en reel og fair økonomisk, social og miljømæssig omstilling for hele klodens befolkning.

anyira 60

awbbe 57

117

DE 17 VERDENSMÅL

MÅL 1

Udryd fattigdom i alle dens former i hele verden

MÅL 2

Udryd sult, opnå fødevareresikkerhed, og frem bæredygtigt landbrug

MÅL 3

Sikre sunde liv og trivsel for alle i alle aldre

MÅL 4

Sikre rummelig kvalitetsuddannelse og livslange læringsmuligheder for alle

MÅL 5

Opnå ligestilling, styrk alle kvinders og pigers rettigheder

MÅL 6

Sikre tilgængelighed og bæredygtig forvaltning af vand og sanitet for alle

MÅL 7

Sikre adgang til pålidelig, bæredygtig og moderne energi til alle til en overkommelig pris

MÅL 8

Frem vedvarende, inkluderende og bæredygtig økonomisk vækst, fuld og produktiv beskæftigelse og anstændigt arbejde for alle

MÅL 9

Byg modstandsdygtig infrastruktur, frem inkluderende industrialisering og innovation

MÅL 10

Reducer ulighed i og mellem lande

MÅL 11

Gør byer og bebyggelser inkluderende, sikre, modstandsdygtige og bæredygtige

MÅL 12

Sikre bæredygtige forbrugs- og produktionsmønstre

MÅL 13

Tag omgående handling for at bekæmpe klimaforandringer og deres konsekvenser

MÅL 14

Bevare og sikre bæredygtig brug af oceaner, hav og marine ressourcer

MÅL 15

Beskytte, genopbygge og sikre bæredygtige løsninger af jordens økosystem. Samt sørge for en bæredygtig skovdrift, bekæmpe ørkendannelse og stoppe samt modarbejde nedbrydningen og ødelæggelsen af biodiversiteten

MÅL 16

Frem fredelige og rummelige samfund, styrk adgang til retssystemer for alle, og opbyg effektive, ansvarlige og inkluderende institutioner på alle niveauer af samfundet

MÅL 17

Øg midlerne til implementering, og styrk det globale partnerskab for bæredygtig udvikling

MÅL 1

Udryd fattigdom i alle dens former i hele verden

FATTIGDOMMEN I DANMARK ER STEGET OVER TI ÅR

Fattigdomsbekæmpelse skal langt højere op på den politiske dagsorden – og der er behov for en bredere politisk erkendelse af, at fattigdom er et problem, også i et land som Danmark.

førtids- og fleksjobreform og kontanthjælpsreform tilsammen risikerer at øge antallet af fattige med 10.700 personer, når de er fuldt indfaset.

Personer, som står uden for arbejdsmarkedet, er overrepræsenteret blandt de fattige i Danmark. At denne gruppe borgere ikke er i job, har meget lidt at gøre med, at de ikke vil bidrage, eller at det ikke kan betale sig at arbejde, som ellers er en af de mest fremherskende årsagsforklaringer. Derfor vil en genindførelse af fattigdomsydelserne heller ikke være en løsning – det vil først og fremmest give flere fattige og skubbe store grupper endnu længere ud i håbløsheden.

Den store udfordring i Danmark er at inkludere fattige og socialt udsatte i samfundet og muliggøre, at alle kan bidrage med det, de kan. Det kræver både en tidlig, kvalificeret hjælp og støtte og et arbejdsmarked, som kan rumme socialt udsatte mennesker med særlige behov. Der skal også være positive økonomiske incitamenter til at bidrage for mennesker, der ikke kan yde en fuld indsats på arbejdsmarkedet, uden at det sociale sikkerhedsnet gøres så ringe, at fattigdom bliver konsekvensen.

BEHOV FOR POLITISK OPMÆRKSOMHED PÅ FATTIGDOMSBEKÆMPELSE

Rådet for Socialt Udsatte mener, at det haster med at få fastsat en ambitiøs målsætning om at bekæmpe fattigdom i Danmark. Fattigdomsbekæmpelse skal langt højere op på den politiske dagsorden – og der er behov for en bredere politisk erkendelse af, at fattigdom er et problem, også i et land som Danmark.

FATTIGDOM SKAL AFSKAFES VED AT SIKRE:

- et rummeligt arbejdsmarked og uddannelsessystem
- en helhedsorienteret social indsats for mennesker med sociale problemer
- et anstændigt ydelsesniveau for dem, som ikke kan arbejde eller kun kan arbejde i begrænset omfang.

Danmark fik i 2013 en officiel fattigdomsgrænse, der definerer en person, der tre år i træk har haft en indkomst under 50 procent af medianindkomsten, som fattig. Definitionen på fattigdom i Danmark er, når en person – uden at ville det – vedvarende har væsentligt dårligere livsvilkår end den øvrige befolkning. Fattigdom er altså relativt og må altid ses i lyset af de afsavn og den marginalisering, den enkelte udsættes for, i forhold til det samfund, han eller hun er en del af.

Økonomisk fattigdom er et problem i Danmark, og antallet af økonomisk fattige i Danmark er steget over en periode på 10-15 år. Kurven knækkede dog i 2012 ifølge regeringens første fattigdomsredegørelse, præsenteret af Økonomi- og Indenrigsministeriet i foråret 2014. Den viser, at der er sket et fald på cirka 3.000 personer fra 42.200 i 2011 til 39.200 i 2012. Heraf er næsten 8.000 børn. Faldet kan i stort omfang tilskrives, at den nuværende regering har afskaffet de såkaldte fattigdomsydelser (starthjælp, kontanthjælpsloftet og time-reglen) samt afskaffet loftet på børnefamilieydelsen. I fattigdomsredegørelsen skønnes den fulde effekt af de to ændringer at reducere antallet af fattige med 7.000 personer. Det er positivt, men ændrer ikke på, at fattigdom stadig er et problem i Danmark. Desuden må de mere end 100.000 mennesker, som lever i fattigdom i mindre end tre år, ikke glemmes.

STØRSTE UDFORDRINGER: FATTIGE SKUBBES UD AF FÆLLESSKABET

Der tegner sig et bekymrende billede for fremtiden. I fattigdomsredegørelsen beregner Økonomi- og Indenrigsministeriet, at regeringens skattereform,

Af
JANN SJURSEN,
Formand,
RÅDET FOR
SOCIALT UDSATTE

RÅDET FOR
SOCIALT
UDSATTE

LÆS MERE HER:

www.udsatte.dk/indsatsomrader/fattigdom

DANMARK SKAL VEDKENDE SIG ROLLEN SOM FOREGANGSLAND

Indsatsen imod fattigdom har siden starten for 50 siden været det primære mål for dansk udviklingsbistand.

Denne målsætning er nu slået fast i indledningen til den gældende lov fra 2012 med ordene: 'Målet for Danmarks udviklingssamarbejde er at bekæmpe fattigdom'.

Danmark har siden 1978 opfyldt FN's målsætning om en udviklingsbistand på mindst 0,7pct. af BNI. Dansk udviklingsbistand er aldrig kommet på samme niveau som før den dramatiske beskæring for 12 år siden, hvor den faldt fra 0,93 pct. i 2002 til 0,84 pct. i 2003. Trods den nuværende regerings erklærede mål om igen at nå 1 pct. af BNI udgør udviklingsbistanden i dag 0,85 pct. af BNI.

Udviklingsbistanden er opdelt i en 'fattigdomsorienteret' og en 'global' ramme i forholdet cirka 4:1. Den fattigdomsorienterede bistand omfatter med enkelte undtagelser samarbejde med lavindkomstlande og lavere middelindkomstlande (maks. BNI på 3.268 US dollar). Grupper af fattige i lande med højere gennemsnitsindkomst ('fattigdomslokker') kan således ikke nås via denne del af dansk bistand. Den globale ramme omfatter bistand til alle lande, som ifølge OECD kan modtage udviklingsbistand, samt en række andre tværgående initiativer.

Danmark har traditionelt givet multilateral bistand til FN og andre organisationer høj prioritet og tilstræbte i 1990'erne en 50/50-fordeling mellem bi- og multilateral indsats. Multilateral bistand anses for at være mere ubunden, ressourcebesparende, lavere transaktionsomkostninger, og den baseres på et bredere ekspertisegrundlag og kan opnå større legitimitet og effekt ved grænseoverskridende problemer end gennem bilateral bistand. Siden 2000 har den multilaterale andel dog været støt faldende, og fordelingen opgøres nu til 74/26 ifølge nugældende opgørelsesmetode. Faldet er sket på trods af en erklæret målsætning om stigende multilateral andel i Danidas strategi fra 2012 og klare behov for øget multilateral bistand til realisering af 2015-mål og nu til de nye verdensmål. I efteråret 2014 besluttede regeringen at beskære udviklingsbistanden

med 2,5 mia. kroner for at finansiere en forventet stigning i udgifterne til modtagelse af flygtninge i Danmark. Det frygtedes, at denne midlertidige reduktion i bistanden på længere sigt gøres permanent. Dette vil uundgåeligt medføre en afgørende reduktion i Danmarks muligheder for at bekæmpe fattigdom.

FN-FORBUNDET FORESLÅR AT:

- der udarbejdes en handlingsplan for Danidas bidrag til realisering af målet om afskaffelse af ekstrem fattigdom i 2030, og en årlig rapportering om planens gennemførelse, og at Danmark fastholder og øger sin udviklingsbistand og således vedkender sig sin internationale rolle som foregangsland i kampen for at fjerne ekstrem fattigdom i 2030.
- øge den multilaterale bistands andel af samlet dansk udviklingsbistand, således at FN's ansvar for at realisere de nye verdensmål støttes maksimalt fra dansk side.
- sikre, at den private sektors medvirken i dansk udviklingsbistand respekterer de krav, som er nødvendige for at fremme kampen imod fattigdom, specielt afskaffelsen af ekstrem fattigdom i 2030.

Af
JØRGEN ESTRUP,
Landsformand,
FN-FORBUNDET

LINK:

<http://www.fnforbundet.dk/arkiv/nyheder-2015/fn-forbundet-savner-balance-i-bistanden>

<http://www.ft.dk/samling/20131/almde/uru/spm/262/svar/1157375/1402843.pdf>

MÅL 2

Udryd sult, opnå fødevarerikkerhed, og frem bæredygtigt landbrug

BEVAR BIOLOGISK MANGFOLDIGHED OG PLADS TIL NATUREN

En status for Danmark på delmål om bæredygtig fødevarerproduktion og bevarelse af de genetiske ressourcer viser, at Danmark kan opbygge en mere bæredygtig dansk fødevarerproduktion. Det danske landbrug har en alt for stor påvirkning af naturen i det åbne land, og alene omfanget af landbrug bevirker, at naturarealerne i Danmark er små og fragmenterede. Det danske landbrug er det mest intensive i Europa, og det betyder, at der fortsat udledes for mange næringsstoffer, til at der kan opnås økologisk god tilstand i de indre danske farvande og i størstedelen af de ferske vande.

Der er ikke nogen form for overordnet planlægning for at imødegå klimaforandringerne påvirkning af den danske landbrugsproduktion, ligesom erosion og nedbrydning af jordens indhold af kulstof fortsat er en stort set ignoreret problemstilling i landbruget.

Hvad angår bevarelsen af den biologiske mangfoldighed af kulturplanter og husdyr, er det kritisk, at det har været op til private aktører at sikre bevarelsen af gamle husdyrracer, og vores lovgivning har modarbejdet en bevarelse af gamle sorter. Men for nylig er der opstået en stor interesse både blandt hobbydyrkere og landmænd for at benytte gamle sorter, og der arbejdes nu på at ændre lovgivningen, så vi kan bevare en større mangfoldighed af vores kulturplanter.

Selv om Danmark i forhold til andre lande er nået relativt langt med at opfylde mål 2, skal vi også være opmærksomme på betydningen af den danske fødevarereksport til især udviklingslande, og hvordan dette påvirker landenes muligheder for at opfylde

Umiddelbart synes mål 2 ikke at være relevant i en dansk kontekst. Men Danmark opfylder ikke de to delmål, som omhandler bæredygtig fødevarerproduktion og bevarelse af de genetiske ressourcer. Desuden er den danske eksport af fødevarer til udviklingslande kritisk, fordi den kan påvirke udviklingslandenes mulighed for at opfylde mål 2.

mål 2. Fra 1. april 2015 er EU's mælkekvoter ophævet, og det anslås, at den danske mælkeproduktion vil stige med 20 procent i løbet af få år. Der påhviler den danske mejeribranche et stort ansvar for, at den øgede eksport, som denne produktion vil afstedkomme, sker på en måde, hvor den ikke undergraver lokal landbrugsproduktion i importlandene.

DANMARK BØR LØFTE DE STØRSTE UDFORDRINGER

Skal vi opfylde mål 2, må den intensive landbrugsproduktion indrettes, så der skabes bedre plads til naturen og mere sammenhængende natur. Dette vil kræve:

- en langt bedre sikring af landskabslementer som hegn og markskel, samt at landbruget må vige udvalgte steder for at sikre, at den eksisterende natur kan opnå bedre sammenhæng.
- at der findes en reguleringsform af landbruget, som kan sænke udledningen af næringsstoffer, samtidig med at der kan opretholdes en landbrugsproduktion i oplandene til de sårbare vandområder.
- at den danske mejerisektor påtager sig ansvaret for ikke at undergrave lokal landbrugsproduktion som følge af forøget dansk mælkeeksport.

Af
THYGE NYGAARD,
Landbrugsmedarbejder,
DANMARKS NATUR-
FREDNINGSFØRENING (DN)

ULIGE FORDELING AF MAD GLOBALT

Det globale fødevarer system producerer mad nok til alle, men fordeler det så ulige, at cirka 805 millioner mennesker sulter, og så uklogt, at enorme mængder mad går tabt.

Dansk landbrug indgår i det globale fødevarer system dels som importør af cirka 2,5 millioner tons proteinfoder om året og dels som eksportør af animalske fødevarer, mejeriprodukter, svinekød, smågrise samt landbrugsteknologi. Danmarks import af proteinfoder til vores animalske og industrielle produktion lægger beslag på betragtelige arealer, store mængder vand og energi.

Mange steder både i Danmark og ude i verden fører det til afskovning samt sociale og sundhedsmæssige problemer, og det begrænser mulighederne for bæredygtig landbrugsproduktion.

INGEN DANSK PEJLING

Danmark er stort set fraværende i indsatsen for at fremme retten til mad, fødevarer sikkerhed og bæredygtigt landbrug på globalt plan i relevante internationale forhandlinger og initiativer, fx i forhandlingerne om FN's verdensmål og i Verdens Fødevarer komité i Rom. Danmark er ikke medunderskriver på forskningsinitiativet IAASTD¹ og har ikke på anden vis defineret pejlemærker for, hvilket globalt fødevarer system vi arbejder hen imod.

Danmarks udviklingsbistand til udviklingslandenes landbrugssektorer er i svag stigning efter markant fald over to årtier. Landbrugssektorudvikling, jordrettigheder, støtte til småbønder og værdikæder er en komponent i flere partnerlande under prioriteten "vækst og beskæftigelse". En ny "Danish Agribusiness Fund" skal øge eksporten af dansk landbrugsteknologi og fremme vækst og beskæftigelse i udviklingslande.

Der har længe været politisk enighed i Danmark om, at EU's landbrugsstøtte bør afvikles, men det er ikke tydeligt, at Danmark kæmper den kamp i EU. Danske landmænd nyder fortsat godt af støtten, som giver bl.a. danske landbrugsprodukter konkurrencefordele i udviklingslande. Danmark har en ambitiøs plan for politikkoherens for udvikling, som kunne påvirke Danmarks stillingtagen i EU fremover, men der savnes fortsat eksempler på, at mulighederne udnyttes.

ANBEFALINGER FOR MAD TIL ALLE

Danmark bør skabe bedre sammenhæng mellem udviklingen i og promoveringen af dansk landbrug på den ene side, og den landbrugsudvikling, som kan brødføde en voksende verdensbefolkning på den anden side, så alle får opfyldt retten til mad på bæredygtig vis.

- Lav plan for drastisk nedbringelse af dansk landbrugs- og fødevarer sektors globale økologiske fodaftryk i forhold til vand, areal- og energianvendelse, og bidrag til at sikre efterlevelsen af FN's retningslinjer for menneskeret-tigheder og erhverv, og andre retningslinjer fx vedr. jordrettigheder.
- Sørg for fuld politikkoherens for udvikling mellem forskellige danske og europæiske politikområder (fx landbrugsstøtte og handelsstrategi), som vedrører retten til mad.
- Revider eksportstrategierne for den danske fødevarer klynge, således at de også indbefatter en plan for, hvordan Danmark via sin import og eksport af landbrugsprodukter kan medvirke til at fremme global bæredygtig landbrugsproduktion. Skab danske interventioner i globale fora for at sikre en mere ligelig fordeling af adgangen til fødevarer og til at mindske det globale tab af fødevarer.

Af
HELLE MUNK RAVNBORG
forkvinde,
MELLEMFOLKELIGT
SAMVIRKE

1 | IAASTD: *Agriculture At A Crossroads*, 2008.

MÅL 3

Sikre sunde liv og trivsel
for alle i alle aldre

VI SKAL TALE MERE OM SEKSUEL SUNDHED

Alle danskeres ret til sundhed og i særdeleshed seksuel sundhed er ikke sikret endnu. Fagpersonale skal uddannes bedre til at løfte opgaven.

Danmark lever langt hen ad vejen op til både det overordnede sundhedsmål og til delmål 3.7 om reproduktiv og seksuel sundhed. Vi har adgang til gratis lægebehandling, moderne præventionsformer og information. Men vi er ikke i mål, og der er stadig meget, der bør gøres for at sikre alle danskernes ret til sundhed og i særdeleshed seksuel sundhed. Mange børn og unge har trivselsproblemer og bliver mobbet af årsager relateret til deres køn, krop og seksualitet. 25 procent af alle par har fertilitetsproblemer, og der diagnosticeres 27.000 nye tilfælde af klamydia hvert år, særligt blandt unge. Seksuel sundhed dækker mange aspekter inden for sundhed og trivsel, og er relevant og vigtigt hele livet igennem, fra barn over puberteten og ungdomslivet til potentiel reproduktion og alderdom. Ni ud af ti danskere mellem 16 og 95 år fastslår, at seksualitet kan påvirke sundhed og livsstil i positiv retning.

TRE STØRSTE UDFORDRINGER FOR DANMARKS NATIONALE INDSATS

- Danmark har ikke en integreret national politik og strategi for alle områder inden for seksuel sundhed.
- Sundheds- og seksualundervisning er ikke obligatorisk på alle ungdomsuddannelser, er ikke prioriteret ligeligt i alle kommuner og bliver ikke gennemført systematisk.
- Fagpersoner såsom læger, sygeplejersker og sundhedsplejersker, lærere og pædagoger er ikke ordentligt klædt på til at tale med danskerne om seksuel sundhed.

TRE KRAV TIL ÆNDRINGER TIL DANMARKS NATIONALE INDSATS

- Der skal udvikles en integreret national seksuel sundhedspolitik, som skal tildeles de nødvendige ressourcer og udmøntes i en aktiv handlingsplan.
- Sundheds- og seksualundervisning skal være synligt til stede i alle dele af uddannelsessystemet. Seksualundervisning skal ikke kun være obligatorisk i grundskolen, men også på ungdomsuddannelserne. Samtidig skal lærere og pædagoger have de rette faglige kompetencer, klare retningslinjer, ordentlige materialer og ledelsesopbakning til at prioritere området.
- Seksuel sundhed skal integreres i sundhedssektoruuddannelserne og i retningslinjer og retorik omkring sundhedsbehandling generelt, så det bliver lettere for både borgerne og sundhedspersonalet at tale om seksuel sundhed og trivsel i et behandlingsforløb eller i alderdommen.

Af
TANIA DETHLEFSEN,
International chef og
IDA KLOCKMANN,
International advocacy
medarbejder,
SEX OG SAMFUND

SEX SAMFUND

LÆS MERE:

Vidensråd for Forebyggelse, rapport 2012

MÅL 3

GUL FØRERTRØJE PÅ SUNDHED MÅ IKKE SÆTTES OVER STYR

Sundhed har historisk set stået stærkt i Danmarks udviklingsbistand. Desværre har området ikke længere en central placering i Danmarks strategi for udviklingssamarbejdet.

Mål 3 forsøger med ni delmål at dække komplekse udfordringer på sundhedsområdet som fx mødre- og børnedødelighed, HIV/AIDS, trafikofre og livsstilssygdomme. Det er glædeligt, at delmål 3.7 lyder "sikre, at alle har adgang til seksuelle og reproduktive sundhedsydelse inklusiv familieplanlægning, information og uddannelse, og at reproduktiv sundhed integreres i nationale strategier og programmer". Det er positivt, at det nye sundhedsmål er bredere end 2015-målene, men der mangler fokus på 'retten til sundhed' og på at sikre adgang til sundhed og behandling for alle uanset køn, alder, seksualitet, etnicitet m.fl. Diskrimination er i mange lande en af de store barrierer for lige adgang til sundhedsydelser.

STATUS FOR DANMARKS GLOBALE INDSATS:

Sundhed har historisk set stået stærkt i Danmarks udviklingsbistand. Desværre har området ikke længere en central placering i Danmarks strategi for udviklingssamarbejdet, 'Retten til et bedre liv', og der gives kun bistand til sundhedssektorprogrammer i fem¹ ud af de 22 danske samarbejdslande. Samtidig er der dog sket det positive, at seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder (SRSR) siden 2006 er rykket op som en hovedprioritet for Danmarks udviklingssamarbejde. En nylig evaluering af Danmarks strategi inden for SRSR bekræfter, at Danmark internationalt og politisk har en skarp gul førertrøje på dette felt – men også at der kan investeres yderligere.

STØRSTE UDFORDRINGER FOR DANMARKS GLOBALE INDSATS

- Det bliver meget svært at sikre en central placering for SRSR i dansk udviklingssamarbejde, hvis der ikke investeres i flere sundhedsprogrammer i samarbejdslandene, og hvis de nuværende udfases.
- SRSR er afgørende for al social, økonomisk og miljømæssig udvikling også inden for en række

af de andre nye mål, men også et af de mest politisk sensitive emner. Den seneste evaluering² af området påpeger, at Danidas tekniske kapacitet inden for SRSR er udfordret, hvilket vanskeliggør en fortsat stærk indsats på dette område. Evalueringen viste også, at den direkte støtte til SRSR kun udgør fem procent af budgettet til det danske udviklingssamarbejde.³

ANBEFALINGER FOR DANMARKS GLOBALE INDSATS

- Sundhed – og især seksuel og reproduktiv sundhed – bør fortsat være en stærk dansk politisk prioritet med en styrket finansiel og teknisk investering.
- Området bør aktivt tænkes ind i programmer og indikatorer for de andre 16 mål samt de områder, Danmark fremadrettet vil støtte: grøn vækst, miljø, klima, vand og sanitet m.fl.
- Danmark bør bruge den politiske prioritering til at holde øje med, hvordan lande med store udfordringer inden for SRSR sætter nationale mål og lever op til delmålet (3.7) om reproduktiv sundhed.

LÆS MERE OM DANMARKS GLOBALE INDSATS:

Danmark Strategi for Promovering af seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder (SRSR) 2006:
<http://amg.um.dk/en/~media/amg/Documents/Policies%20and%20Strategies/Social%20Progress/Reproductive%20Health/StrategyForReproductiveHealth.ashx>
 Evaluering af Danmarks Strategi for Promovering af seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder (SRSR) 2014:
http://www.oecd.org/derec/denmark/Sexual_and_Reproductive_Health_web.pdf

- 1 | Sundhedssektorprogrammet i Ghana er under udfasning.
- 2 | http://www.oecd.org/derec/denmark/Sexual_and_Reproductive_Health_web.pdf
- 3 | http://www.oecd.org/derec/denmark/Sexual_and_Reproductive_Health_web.pdf

Af
TANIA DETHLEFSEN,
 International chef og
IDA KLOCKMANN,
 International advocacy
 medarbejder,
 SEX OG SAMFUND

SEX SAMFUND

MÅL 4

Sikre rummelig kvalitetsuddannelse og livslange læringsmuligheder for alle

STYRK INDSATSEN FOR, AT SVAGE OG IKKE-BOGLIGE UNGE FÅR EN UNGDOMS- UDDANNELSE

Det officielle danske mål er, at 95 procent af en årgang skal fuldføre en ungdomsuddannelse. Det mål er ikke opfyldt, bl.a. på grund af frafald under uddannelsen. De seneste år har der endda været et mindre fald i procentandelen der gennemfører en ungdomsuddannelse. Ifølge OECD's *Education at a Glance* 2014 når Danmark op på 92 procent, hvis man inkluderer dem, der efter den normale skolealder vender tilbage for at fuldføre en ungdomsuddannelse. Det er en udfordring, at markant færre drenge end piger gennemfører en ungdomsuddannelse. Forskellen i Danmark er 13 procent, mens OECD-landene i gennemsnit har en forskel på seks procent. I Danmark er der også stor forskel på andelen af etniske danskere, der gennemfører en ungdomsuddannelse, i forhold til andelen blandt første- og andengenerationsindvandrere. Ser man på, hvor mange der gennemfører en ungdomsuddannelse inden for normeret tid, så ligger 24 OECD-lande bedre.

Der er gennemført en omlægning af ungdommens uddannelsesvejledning, der fokuserer ressourceanvendelsen på de 20 procent, der ikke er uddannelsesparate. Problemet er, at man nedprioriterer vejledningen af de øvrige unge, så man ikke sikrer, at de kommer ind på den ungdomsuddannelse, der svarer bedst til deres evner og forventninger. Omlægningen kan medføre et større frafald og tids-spilde på omvalg.

For at nå 2030-målene er der behov for nye tiltag i Danmark. Desværre har de politiske tiltag de seneste par år snarere modvirket en positiv udvikling. Ved erhvervsskolereformen i 2014 og ved de aktuelle drøftelser om serviceeftersyn af gymnasiet har politikerne lagt mere vægt på at skærpe kravene for optag på uddannelserne. Tanken er, at det fremmer kvalitetsniveauet. Skal alle gennemføre en ungdomsuddannelse, vil det i højere grad kræve, at man fokuserer mere på de svage og de unge fra ikke-boglige miljøer og støtter og motiverer dem til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

GYMNASIESKOLERNES LÆRERFORENING (GL) MENER AT:

- Praktikproblemet skal løses. GL er enig i, at det er godt, hvis flere unge vælger at tage en erhvervsuddannelse. Det gør de kun, hvis de kan være sikre på at kunne komme i praktik. Skal en samlet større andel af de unge gennemføre en ungdomsuddannelse, er det forkert at starte med at begrænse adgangen til de gymnasiale uddannelser, man skal i stedet løse praktikproblemet.
- Vejledningen skal styrkes – for at sikre, at de unge får en ungdomsuddannelse, som de er motiveret til at fuldføre. Det gælder både den grundlæggende uddannelsesvejledning, der hjælper unge til at forstå de udfordringer og krav, der stilles på de enkelte uddannelser, og det gælder en styrket gennemførelsesvejledning, så frafald kan blive reduceret.
- Skolerne skal blive bedre til at give et differentieret undervisningstilbud afstemt efter de enkelte elevers behov og forudsætninger. Der er på mange gymnasier fokus på talentprogrammer. Skal vi have flere unge igennem en ungdomsuddannelse og fastholde det nødvendige kvalitetsniveau, er der behov for at udbygge de pædagogiske tiltag, der identificerer de elever, der har behov for en ekstra støtte og faglig assistance.

Af
HANS LAUGESSEN,
Chefkonsulent,
GYMNASIESKOLERNES
LÆRERFORENING

MILLIONER AF BØRN FÅR STADIG IKKE SEKS ÅRS SKOLEGANG

Danmark bør bidrage til at sikre kvalitetsuddannelse for alle ved blandt andet at arbejde for, at de nye verdensmål (SDG) kommer til at have et selvstændigt uddannelsesmål, der inkluderer adgang til kvalitetsuddannelse.

Retten til uddannelse er blandt de fire overordnede prioriteter for dansk bistand. Danmark har internationalt positioneret sig i FN inden for uddannelse, og siden 2012 er den danske statsminister ambassadør i Global Education First Initiative (GEFI).

Der er sket forandringer de seneste ti år i den danske udviklingsbistand til uddannelse. I stedet for bilaterale uddannelsessektorprogrammer går udviklingsbistanden hovedsageligt til den multilaterale fond Global Partnership for Education (GPE). I 2012 allokerede Danmark 240 mio. kroner til GPE og hævede beløbet til 400 mio. kroner årligt fra 2013. Samtidig har Danmark lukket flere bilaterale uddannelsesprogrammer og øget bistanden til skrøbelige stater, som er en af de andre fire prioriteter. Samlet set er den danske bistand til uddannelse steget fra 2006 til 2013.

I UNESCO's årlige Global Monitoring Report fra april 2015 gøres status over de seneste 15 års udvikling af de seks *Uddannelse for alle*-mål. 48 millioner børn er kommet i skole siden år 2000, men i 2015 er der stadig 58 millioner børn, som ikke går i skole, og 100 millioner børn, der ikke gennemfører seks års skolegang. Vi er ikke kommet i mål!

Men der er sket fremskridt. Forskellen mellem drenge og piger, der kommer i skole, er næsten udlignet. Antallet af børn i børnehaveklasse er steget med 64 procent på verdensplan, og jo bedre eleverne forberedes i begyndelsen af deres skoletid, jo bedre klarer de sig senere i livet.

Samtidig viser rapporten, at 781 millioner voksne ikke har tilegnet sig basale læsefærdigheder, kvaliteten i undervisningen er for ringe. Årsagen er hovedsagelig mangel på veluddannede lærere, ringe skolemiljøer og manglende undervisning på modersmål.

STØRSTE UDFORDRING

Udviklingslandene har øget de nationale budgetter til uddannelse, men den samlede uddannelsesbistand er faldet mere end bistanden til andre sektorer. Hovedårsagen til, at 58 millioner børn ikke går i skole, er manglen på politisk vilje til at finde de 22 milliarder US dollars, som mangler for at kunne sikre alle en kvalitetsuddannelse senest i 2030.

Antallet af elever pr. uddannet lærer er steget i takt med, at der er kommet flere elever ind i klasselokalerne. Der er et akut behov for opkvalificering af lærere og en udbygning af de offentlige skolesystemer, så kvaliteten højnes. Den tredje årsag er den voksende ulighed, og at flere børn lever i konflikt-ramte områder.

DANMARK BØR BIDRAGE TIL AT SIKRE KVALITETSUDDANNELSE FOR ALLE VED:

- at arbejde for, at de nye verdensmål (SDG) kommer til at have et selvstændigt uddannelsesmål, der inkluderer adgang til kvalitetsuddannelse.
- fortsat at prioritere uddannelse højt og få andre donorer med samt øge den humanitære bistand til uddannelse i konfliktområder.
- at give udviklingsbistand til at opbygge skattesystemer i udviklingslandene, så multinationale selskaber betaler en fair skat, som kan sikre finansiering af velfungerende offentlige skoler og sikre bæredygtige samfund.

Af
HELLE GUDMANDSEN,
Uddannelseskampagneleder,
IBIS

MÅL 5

Opnå ligestilling, styrk alle kvinders og pigers rettigheder

DANMARK HOLDER HÅNDEN OVER SEKKØBERE

Der er sket et paradigmeskifte i EU i synet på prostitution. Bare ikke i Danmark.

Verdensmålene omkring ligestilling er alle væsentlige og nødvendige, men vi har valgt her at fokusere på prostitution, fordi Danmark er bagud. EU-Parlamentet vedtog i januar 2014, at prostitution er et alvorligt ligestillingsproblem, og at prostitution er vold mod kvinder. Men i modsætning til tendensen i resten af Europa, hvor flere og flere lande arbejder for at kriminalisere sexkøb, lukker den danske regering øjnene over for sexkøb og trafficking.

Der er sket et paradigmeskifte i EU i synet på prostitution. Bare ikke i Danmark.

Siden januar 2014 har EU-Parlamentet anerkendt, at prostitution er en alvorlig hindring for at opnå ligestilling. Man anerkender, at det at købe et andet menneske er vold, at mange prostituerede får skader af at prostituere sig, og at skaderne påføres af sexkøberne. Derfor bør de straffes for den seksuelle vold, de udsætter andre for.

Med den nye EU-resolution er der lagt op til, at alle medlemslandene forbyder sexkøb, og flere EU-lande er i gang med at indføre forbud mod købesex. Bare ikke i Danmark. Vi halter håbløst bagefter både i forhold til vores nordiske naboer og EU-Parlamentets anbefalinger. Erfaringerne fra Sverige, Island og

Norge viser, at en sexkøbslov virker voldsforebyggende. Og selv det danske Straffelovsråd, der er imod en sexkøbslovgivning, skønner, at en sexkøbslov vil reducere antallet af sexkøbere med ca. 11 procent.

Udviklingen i sexindustrien med den stigende globalisering og deraf følgende kvindehandel kræver, at vi tør tænke nyt ved at fjerne retten til at købe sex, og det haster. Konsekvenserne af mænds sexkøb er ødelæggende for alt for mange prostituerede. Synet på kvinder som salgsvare hindrer desuden kvinders mulighed for at opnå reel ligestilling. Den danske regering bør anerkende, at prostitution og ligestilling er hinandens modsætninger. Prostitution er vold mod mennesker, og Dansk KvindeSamfund ønsker/kræver derfor:

- Forbud mod sexkøb – derved placeres ansvaret hos voldsudøveren og ikke hos den prostituerede.
- Sexkøb skal anerkendes som vold – da de prostituerede er blevet ofre for danske sexkøbers seksuelle vold. De skal have en reel mulighed for at skabe et liv uden prostitution, også hvis de ikke kan vende hjem på grund af risikoen for at blive genhandlet.
- Handlede kvinder skal have fuld opholdstilladelse.

Af
LISA HOLMFJORD,
Forkvinde,
DANSK KVINDESAMFUND

Dansk KvindeSamfund

LÆS EU-RESOLUTIONEN HER:

<http://www.kvinderaadet.dk/resolution-om-prostitution-vedtaget-i-europa-parlamentet-%E2%80%93-et-historisk-fremskridt-ligestillingen>

MÅL 5

LIGESTILLING SKAL TÆNKES PÅ TVÆRS AF SEKTORER

Kvindens og pigens ret til at bestemme over deres egen krop er særlig vigtig, fordi de, der har ret til information om graviditet og moderne prævention, ofte vil bruge disse rettigheder til at få sig en uddannelse, et job og en stemme i samfundet.

Mål 5 forsøger med sine seks delmål at dække en række komplekse ligestillings spørgsmål med fokus på kvinders og pigers rettigheder. Målet vil blandt andet bekæmpe vold og diskrimination over for kvinder og sikre kvinder mulighed for at deltage som beslutningstagere i det økonomiske, politiske og offentlige liv. Et delmål handler om at "sikre, at alle har adgang til seksuel og reproduktiv sundhed og reproduktive rettigheder". Det inkluderer bl.a. kvinders og pigers ret til at bestemme over deres egen krop, dvs. hvor mange børn de vil have, hvornår og med hvem. Det er en særlig vigtig rettighed for at opnå ligestilling, fordi kvinder og piger, der har ret til information om graviditet og ret til at bruge moderne prævention, ofte vil bruge disse rettigheder til at få sig en uddannelse, et job og en stemme i samfundet.

Det er positivt, at der er en stærk kobling mellem rettigheds- og ligestillingsdagsorden og seksuel og reproduktiv sundhed og reproduktive rettigheder, da temaet i FN-regi ofte har været parkeret som en sundhedsproblematik. Men det er stærkt bekymrende, at seksuelle rettigheder ikke har fået en plads under det nye ligestillingsmål, og at grove rettighedskrænkelser mod for eksempel unge og seksuelle minoriteter ikke bliver adresseret af de nye mål.

STATUS FOR DANMARKS GLOBALE INDSATS

Danmarks udviklingsbistand har historisk haft et stærkt fokus på ligestillingsområdet og har igennem mange år tænkt køn ind som en tværgående prioritet for alle indsatser. Danmark lancerede i august 2014 en strategisk ramme for ligestilling og diversitet i dansk udviklingssamarbejde, der har et stærkt rettighedsbaseret fokus, og som inkluderer eksempelvis seksuelle minoriteters rettigheder. Danmark har på en lang række punkter et mere ambitiøst udgangspunkt for ligestilling i udviklingssamarbejdet end det nye mål 5, som det p.t. er formuleret.

STØRSTE UDFORDRINGER FOR DANMARKS GLOBALE INDSATS

- At tværgående fokus på køn og ligestilling i diverse programmer og projekter uden særskilte og fokuserede indsatser har vist sig ofte at lede til, at områderne forsvinder, når programmer og budgetter fastlægges.
- At ligestilling generelt – og seksuelle og reproduktive rettigheder specifikt – fortsat er et enormt sensitivt emne i verden, og at det kan være svært at sikre det en central placering i eksempelvis samarbejdet med lande i Syd.

TRE KRAV TIL ÆNDRINGER, DER SKAL TIL, FOR AT VI NÅR MÅLENE

- Danmark skal støtte konkrete ligestillingsprojekter og -programmer, samtidig med at ligestilling skal tænkes ind i alle andre sektorer – både programmatisk og finansielt.
- Danmark bør kraftigt opprioritere støtten til programmer, der fremmer seksuelle minoriteters rettigheder.
- Danmark bør fastholde en stærk politisk stemme og synlighed inden for ligestilling og diversitet i globale processer og forhandlinger.

Af
TANIA DETHLEFSEN,
International chef og
IDA KLOCKMANN,
International advocacy
medarbejder,
SEX OG SAMFUND

LÆS MERE:

Den danske ligestillingsstrategi 2014:
<http://italien.um.dk/da/~media/Italien/Documents/4985%20DANI%20Strategi%20Ligestilling%20UK%205NY.pdf>

SEX SAMFUND

MÅL 6

Sikre tilgængelighed og bæredygtig forvaltning af vand og sanitet for alle

NØDVENDIGT AT REDUCERE BELASTNINGEN AF VANDMILJØET

I Danmark sker administrationen af vand og spildevand inden for rammerne af en række EU-direktiver, herunder vandramme-, drikkevands- og spildevandsdirektiverne. Direktiverne pålægger blandt andet medlemslandene en integreret og bæredygtig forvaltning af vandressourcerne og sikring af drikkevandets kvalitet. Forpligtelsen til at sikre vandforsyning og sanitet til alle er afspejlet i forslag til mål 6 i de nye mål for global bæredygtighed.

STATUS FOR MÅL 6 I DANMARK

Alle husstande i Danmark har adgang til drikkevand og til at aflede spildevand, og på grund af et gunstigt klima og gode vandindvindingsforhold er vandmangel ikke et generelt problem.

Vandforsyningen er i hele Danmark baseret på indvinding af grundvand¹. 97 pct. af befolkningen forsynes fra ca. 2500 almene vandværker, tre procent fra mindre, ikke-almene anlæg. Vandet fra almene vandværker overholder næsten overalt kravene til drikkevand, mens det antagelig gælder mindre end 50 pct. af de ikke-almene vandforsyninger.

Statens grundvandskortlægning bliver afsluttet i 2015, og i 2017 skal kommunerne have planer klar for supplerende beskyttelse af grundvandet i følsomme indvindingsområder. Der mangler dog udpegning af de områder på lerjord, som er følsomme over for pesticider.

Der er fortsat brug for at beskytte vandforsyningerne mod nitrat og pesticider fra landbruget. Pesticidforbruget i landbruget er dobbelt så højt som mange års handlingsplaner påbyder.

Stort set alt spildevand bliver rensset mekanisk, biologisk og kemisk på landets ca. 1000 rensningsanlæg. Det gælder dog ikke spildevand fra spredt bebyggelse.

I Danmark udgøres 62 pct. af arealet af landbrug, som påvirker vandmiljøet med kvælstof og fosfor. Det går især ud over de indre farvande, hvor 95 pct. er vurderet ikke at opfylde de foreløbige miljømål. For vandløb og søer er de tilsvarende tal henholdsvis 69 pct. og 71 pct.

DE STØRSTE UDFORDRINGER

Der er fortsat brug for at beskytte vandforsyningerne mod nitrat og pesticider fra landbruget. Pesticidforbruget i landbruget er dobbelt så højt som mange års handlingsplaner påbyder.

Vandmiljøet i Danmark lider under store ændringer i vandløbenes fysiske forhold, belastning med næringsstoffer fra landbruget og lokalt fra urensset spildevand. Danmark er langt bagud i forhold til gennemførelse af Vandrammedirektivet, som kræver, at alle vandforekomster skal være i god tilstand ved udgangen af 2015, men giver mulighed for at dispensere frem til 2027.

ET GODT VANDMILJØ I DANMARK KRÆVER:

- en øget indsats i form af reduceret næringsstofbelastning fra landbruget
- ophør med intensivt landbrug, de steder, hvor det påvirker vandmiljøet mest
- at politiske målsætninger omsættes i handling for at beskytte grundvandet – det gælder både reduktion af landbrugets forbrug af pesticider og beskyttelse af særligt sårbare områder.

Af
BENTE VILLUMSEN,
Miljøpolitisk medarbejder,
Civilingeniør,
DANMARKS NATUR-
FREDNINGSFORENING

LÆS MERE:

Naturstyrelsens side om drikkevand og spildevand:
<http://naturstyrelsen.dk/vandmiljoe/vand-i-hverdagen/>
DANVA's benchmarking, Vand i tal:
<http://www.danva.dk/Presse/Tal-og-analyser.aspx>

1 | Bortset fra Christiansø.

DER ER POLITIK OG KONFLIKT I VAND

En sammenligning af det forventede mål for vand og sanitet i de nye verdensmål og i 2015-målene viser, at det er lykkedes at få opprioriteret betydningen af dette mål.

Der har været lagt et stort arbejde i at skabe forståelse for vands centrale rolle, i at rette en konstruktiv kritik af manglerne og usikkerhederne i defineringen af vand/sanitet, i rapportering og statistik herom, og i at udarbejde og lobbye for en mere ambitiøs og bredere dækkende definition af mål 6 og dets delmål; dette arbejde har båret frugt. FN's generalsekretærs rådgivende udvalg om vand og sanitet (UNSGAB) har i flere år været meget aktivt involveret i dette. I mål 11 er vands betydning i relation til katastrofer fremhævet. Den nuværende danske regering har støttet dette arbejde.

DANMARKS GLOBALE INDSATS

Støtte til bedre adgang til drikkevand og bedre sanitære forhold er historisk en prioritet i dansk bistand. Millioner af mennesker har som direkte resultat af denne bistand fået forbedret levevilkårene. Vand og sanitet er fortsat et prioriteret indsatsområde for Danida med 678.812.159 kroner i 2014.

Af eksempler kan den danske indsats i Bangladesh med opbygning af et beredskab og en varslingsstjeneste mod oversvømmelser nævnes. Det har ført til en markant reduktion af dødeligheden ved katastrofer. Da Verdensbanken stillede krav om privatisering af vandforsyningen som betingelse for at yde Burkina Faso lån til en stor vandledning, gik Danmark imod betingelsen. Da også EU-kommissionen var kritisk, blev projektet gennemført, uden at Burkina Faso skulle afhænde en infrastruktur, som i et land med sårbar vandforsyning blev set som en national nødvendighed. Der er politik i vand, og kampen om adgangen til rent vand vil blive et endnu tungere konfliktema i fremtiden, end det allerede er mange steder i verden.

Danmark har en enestående mulighed for at yde et vitalt bidrag til løsning af et af de største problemer med at skaffe vand til mange af de mest udsatte samfund: små østater og andre kystnære tætbefolkede områder med mangel på vand. Svaret er vindkraftbaseret afsaltning af havvand. Teknologien ligger lige for og har en økonomisk profil, der er donorrigtig. Investeringen er høj, men den løbende drift og marginalomkostningen på vandet er lav. Vindkraften kan pumpe vandet op i et reservoir, som så også fungerer som buffer i forhold til vindmøllernes rådighedsfaktor.

ÆNDRINGER FOR, AT VI NÅR MÅLENE

På topmødet i Addis i juli vil der blive talt om erhvervsinvesteringer og Corporate Social Responsibility som den nye, afgørende faktor. Her vil det dog være på sin plads at se på de gigantiske beløb, der både legalt og illegalt føres ud af udviklingslandene af internationale koncerner. Alle taler om det internationale samfund. Vi har ikke et, men mange af os kæmper for at skabe et.

DANMARK BØR ARBEJDE FOR AT:

- fastholde fokus på at bekæmpe den dybe fattigdom og ulighed.
- yde støtte til, at de mest udsatte samfund, såsom østater og andre kystnære tætbefolkede områder med vandmangel kan bruge vindkraftbaseret afsaltning af havvand.
- mødet i Addis i juli 2015 sætter fokus på de gigantiske beløb, internationale koncerner både legalt og illegalt fører ud af udviklingslandene.

Af
POUL NIELSON,
Medlem af FN's generalsekretærs rådgivende udvalg om vand og sanitet. (UNSGAB)

MÅL 7

Sikre adgang til pålidelig, bæredygtig og moderne energi til alle til en overkommelig pris

100% VEDVARENDE ENERGI TIL ALLE I 2030

Vi kan få al den energi, vi har brug for, i 2030 fra danske, bæredygtige kilder: vind, sol, geotermik og bæredygtig produktion af dansk biomasse.

Internt i Danmark er målet om alles adgang til økonomisk overkommelig, pålidelig, bæredygtig energi primært et spørgsmål om bæredygtig energi. Selvom Danmark har høje energipriser, når energifgifterne regnes med, så har langt de fleste tilstrækkelig råd til energi, ligesom vores energiforsyning er pålidelig og generelt moderne.

Vi bruger mere og mere vedvarende energi, men alligevel udgør den vedvarende energi kun omkring 1/4 af al energiforbrug inklusive transportens forbrug. For elforbruget er godt halvdelen af strømmen fra vedvarende energi, og for den gennemsnitlige fjernvarmebruger er knap halvdelen af varmen fra vedvarende energi¹. En mindre del af den vedvarende energi i både el og fjernvarme er organisk affald, hvor afbrændingen dårligt kan kaldes bæredygtig, da det afbrændes sammen med en stor del plastic, og da affaldet kunne genbruges med miljømæssige fordele. Og en del af den øvrige vedvarende energi er træ brændt af i ældre brændeovne, som giver en del lokal partikelforurening.

Derfor kan man ikke sige, at Danmark har nået målet om bæredygtig energi til alle. Det ser heller ikke ud til, at målet vil blive nået i 2030. Den nuværende regering har en målsætning om, at al el og varme forbrug skal være omstillet til vedvarende energi inden 2035. Og med de nye regler for brændeovne vil vi langsomt få væsentligt færre partikler fra dem. Dermed vil alle have el og varme fra vedvarende energi i 2035. Samtidig vil de fleste jernbaner og en del busser og færger sandsynligvis være omstillet til eldrift til den tid, ligesom det forventes, at elbiler bliver billigere end benzinerbiler. Dermed kan alle få

dækket (næsten) hele deres energibehov inklusive transport med vedvarende energi til overkommelige priser (bortset fra at flyve).

Den vedvarende energi vil dog ikke være rendyrket bæredygtig i 2030/2035, så længe en del kommer fra affald fra import af træ og måske fra import af flydende biobrændsler. Men det kan den godt blive: Vi kan få al den energi, vi har brug for, i 2030 fra danske, bæredygtige kilder: vind, sol, geotermik og bæredygtig produktion af dansk biomasse.

I udkantsområder med dårligt isolerede huse med fx oliefyr eller elvarme er der en mindre gruppe husejere der ikke har adgang til økonomiske overkommelig energi, da de har svært ved at sælge huset eller få lån til energirenovering

FORENINGEN VEDVARENDEENERGI FORESLÅR;

- Danmark bør have mere ambitiøse planer og forsyne alle med 100 procent vedvarende energi i 2030, når det kan gøres med god økonomi, også indenfor transportsektoren.
- Omstillingen til vedvarende energi skal baseres mere på folkelig deltagelse og dialog, så flest mulige er med til at bruge energien bedre og vi kan få lokal deltagelse, lokale fordele og lokal støtte til omstillingen med f.eks. flere vindmøller.
- Vi skal give økonomisk trængte danskere i dårligt isolerede huse mulighed for forbedringer, med fx gode lånemuligheder til en energirenovering.

Af
GUNNAR BOYE OLESEN,
Politisk koordinator,
VEDVARENDE ENERGI (VE)

 Vedvarende Energi

¹ | For fjernvarme svinger andelen af vedvarende energi fra under 20% i nogle områder til 100 % i andre områder.

DANMARK SKAL PÅVIRKE DE INTERNATIONALE ENERGI-AKTØRER

Med omkring en milliard mennesker, der på verdensplan mangler basal adgang til moderne energi, er der gode grunde til, at Danmark bidrager til at nedbringe dette globale fattigdomsproblem på bæredygtig vis. Det kan gøres med en direkte indsats for at reducere verdens energifattigdom samt ved at integrere adgang til energi i Danmarks bistand, inklusive bistand via internationale organisationer som EU, FN og Verdensbanken.

Den danske regering har besluttet, at en del af Danmarks bistand skal gå til klima inklusive energi i en klimapulje, der siden 2012 hvert år har været på 500 mio. kroner. Desuden har der siden 2013 været en særlig pulje for klima og miljø for folkelige organisationer. Af klimapuljen er en del gået til FN-initiativet Sustainable Energy for All, der er målrettet lande, hvor mange har problemer med adgang til energi. Danmark har ud over støtte til programmets arbejde i Afrika støttet et center (en hub) for energieffektivitet, placeret i Københavns Nordhavn.

DANMARK HAR:

- i en årrække støttet et center under FN's miljøorganisation, UNEP, der bl.a. har arbejdet med, hvordan en række udviklingslande kan få mere vedvarende energi og give befolkningerne bedre adgang til energi.
- støttet oprettelsen af en international organisation for vedvarende energi, IRENA (International Renewable Energy Agency), der arbejder for bedre adgang til vedvarende energi.
- støttet oprettelsen af et center for overførsel af klimateknologi under FN's Klimakonvention, som også skal arbejde med adgang til bæredygtig energi.

Danmark har således bidraget til en række specifikke internationale initiativer, som globalt skal være med til at sikre bedre adgang til bæredygtig energi.

Danmark har i EU, Verdensbanken og UNDP støttet, at disse organisationer bruger en del af deres midler til bedre adgang til bæredygtig energi. Der mangler til gengæld fokus på at sikre, at disse organisationer er effektive til at øge adgangen til energi, ved fx at vælge de løsninger, der mest effektivt giver adgang til bæredygtig energi. Ofte fokuseres fx på udrulning af elnet, som er kostbare, og som de fattige ikke har råd til at blive tilsluttet, eller på erstatning af forurenende bål med flaskegas, hvor de fattige ikke har råd til genopfyldning af gasflaskerne. Her kunne lokale løsninger med vedvarende energi og fx effektive og rene brændekomfurer give mere økonomisk overkommelige og mere bæredygtige løsninger.

For Danmarks direkte bistand har der, bl.a. i Nepal, været en del støtte til bedre adgang til bæredygtig energi.

VE FORSLÅR AT:

- at integrere adgang til bæredygtig energi sammen med andre SDG-mål i dansk bistand.
- Den danske indsats for bedre adgang til energi for de fattige skal fokusere på de bedste løsninger for de fattige brugere, incl. lokale løsninger med vedvarende energi.
- Danmark skal påvirke de globale institutioner på energiområdet, hvor Danmark deltager, til at fokusere på de bedste løsninger for adgang til energi for de fattige, incl. lokale løsninger med vedvarende energi.

Af
GUNNAR BOYE OLESEN,
Politisk koordinator,
VEDVARENDE ENERGI (VE)

MÅL 8

Frem vedvarende, inkluderende og bæredygtig økonomisk vækst, fuld og produktiv beskæftigelse og anstændigt arbejde for alle

EN LØN, MAN KAN LEVE ANSTÆNDIGT AF

Det går ikke for alvor fremad med at give alle lige muligheder for et godt, sundt og sikkert arbejde i Danmark. FOA viser her, hvor skoen trykker.

Danmark har ingen officiel eller aftalt definition af, hvad en løn, man kan leve anstændigt af, er. Ud fra definitionerne i europæisk lønstatistik var 25 pct. af de danske lønmodtagere i 2013 lavtlønnede. De lavtlønnede er hovedsagelig de lavtuddannede. 44 pct. af de lavtlønnede har ingen anden uddannelse end grundskolen¹.

En løn, man kan leve anstændigt af, kræver typisk fuldtidsarbejde. Især inden for en række kvindedominerede fagområder som fx rengøring, arbejde i social- og sundhedssektoren samt pædagogisk arbejde må mange mod deres vilje arbejde på ned-sat tid til en løn, man ikke kan leve anstændigt af. Den danske arbejdsmarkedsmodel bygger på en solidarisk lønpolitik med begrænset lønspredning. Men der er langt igen, inden alle er sikret en løn, man kan leve anstændigt af. Øget social dumping trækker den forkerte vej.

LIGELØN FOR ARBEJDE AF SAMME VÆRDI

Danske kvinder er 16,9 procent bagud på løn i forhold til deres mandlige kolleger². Trods en ihærdig indsats især fra fagbevægelsen er lønforskellene for arbejde af samme værdi ikke udlignet de seneste ti år.

Nogle brancher har større problemer end andre. Hvor der er bred overenskomstdækning og tradition for kollektive lønforhandlinger, ser det bedre ud, fx i bygge- og anlægsbranchen og sundhedsvæsenet med et ligelønsgebyr på henholdsvis 8,8 procent og 13,4 procent. Kvinder i fx pengeinstitutter og finansvirksomheder sakker derimod hele 22,4 pct. bagud.

UNGES MULIGHEDER FOR ARBEJDE OG UDDANNELSE

Det fleksible danske arbejdsmarked giver relativt mange jobåbninger og jobmuligheder for de unge. Det har bidraget til en relativt lav og hurtigere faldende ungdomsledighed end i de fleste andre EU-lande de seneste år.

GODT, SUNDT OG SIKKERT ARBEJDE

Der er kommet lidt flere anmeldte arbejdsulykker og erhvervs sygdomme over en årrække. Tallet nåede i 2013 op på tæt ved 60.000³. Danmark har endnu ikke gjort 'et godt arbejde' og 'et godt arbejdsliv' til et selvstændigt samfundsmæssigt mål.

TRYGHED PÅ ARBEJDSMARKEDET

Den danske arbejdsmarkedsmodel bygger på et dagpengesystem, der har givet tilstrækkeligt mange tilstrækkelig tryghed på arbejdsmarkedet. Den model har de seneste år været alvorligt truet af den seneste dagpengereform, som indebærer, at ca. 14.000 hvert år mister retten til dagpenge ved ledighed.

DE TRE STØRSTE UDFORDRINGER

- Der er langt igen, inden alle er sikret en løn, man kan leve anstændigt af.
- Det går ikke for alvor fremad med at give alle lige muligheder for et godt, sundt og sikkert arbejde.
- Utrygheden på arbejdsmarkedet for lønmodtagerne vokser, og det undergraver det fleksible danske arbejdsmarked.

TRE ÆNDRINGER, DER SKAL TIL, FOR AT VI NÅR MÅLENE

- En forstærket indsats mod social dumping og for ordentlige overenskomster.
- En national handleplan for et godt, sundt og sikkert arbejdsmiljø aftalt med arbejdsmarkedets parter.
- En dagpengereform, der genskaber trygheden på arbejdsmarkedet og sikrer et effektivt fleksibelt arbejdsmarked.

Af
BENT GRAVESEN,
Konsulent,
FOA

1 | Nyt fra Danmarks Statistik, 5. december 2014 – Nr. 617.

2 | Danmarks Statistik: Temaside: Gender Pay Gap (Lønsgebyr mellem kønnene). Gender Pay Gap offentliggøres på Euro-stats hjemmeside: www.ec.europa.eu/eurostat

3 | Arbejdsskadestyrelsen: Arbejdsskadestatistik 2013.

ARBEJDSMARKEDET HAR BETYDNING FOR UDVIKLINGEN I ET SAMFUND

Den danske regering har taget de første spæde skridt til at sætte arbejdsmarkedsspørgsmål mere i centrum af udviklingsbistanden med etableringen af tre puljer: Social dialog-puljen, Værdikæde-puljen samt CSR-puljen.

“Når det regner på præsten, drypper det på degen”, siger et gammelt dansk mundheld. I 1970’erne var Verdensbankens forestilling om “trickle-down”-effekten, at man skulle overlade udviklingen i samfundet til markedskræfterne, så ville væksten sive ned i samfundet. Det uregulerede marked, forstærket af en stadig mere effektiv globalisering, fik gennem 80’erne og 90’erne katastrofale følger med øget ulighed, fattigdom, social uro og miljøkatastrofer samt boligbobler og finanskriser. Det får i 90’erne verdenssamfundet til at formulere 2015-målene. I 2001 lykkedes det at få inkluderet FN’s International Labour Organisation’s (ILO) “anstændigt arbejde”-dagsorden med udgangspunkt i ILO’s kernekonventioner. Det er første gang, arbejdsmarkedets udfordringer sættes på FN’s internationale bistandsdagsorden uden for ILO’s relativt ukendte virksomhed.

Det er positivt, fordi hvert et nyt job kan brødføde en familie og gøre verden sikrere og bedre. En ILO-rapport om jobkrisen konkluderer, at der frem mod 2030 skal skabes 470 millioner nye job, hvis fattigdom og elendighed skal udryddes¹. Det er en kæmpe udfordring og forudsætter et kollektivt fokus på at skabe vækst og beskæftigelse for de fattigste.

Den danske regering har taget de første spæde skridt til at sætte arbejdsmarkedsspørgsmål mere i centrum af udviklingsbistanden med etableringen af tre puljer: Social dialog-puljen, Værdikæde-puljen samt CSR-puljen med et totalt beløb på 100 mio. kroner. Det er en lille, men god start, der bør følges op med generelt større fokus på arbejdsmarkedets betydning for udviklingen i et samfund. Derfor bør enhver dansk udviklingsindsats kunne redegøre for spørgsmålet:

HVORDAN BIDRAGER INDSATSEN TIL AT SKABE BÆREDYGTIGT VÆKST?

Forudsætningen for at skabe et bæredygtigt arbejdsmarked er imidlertid, at arbejdsmarkedets parter er organiserede – og det bør prioriteres direkte i udviklingsbistanden.

En ny rapport fra Den Internationale Valutafond (IMF) kommer med radikalt anderledes anbefalinger end 70’ernes dogmer. Rapporten konkluderer, at stor ulighed “tillader de rigeste at manipulere det økonomiske og politiske system”, og at jo svagere fagforeninger er, jo større ulighed. Rapporten anbefaler “at sikre arbejdstagerrettigheder, således at villige arbejdere kan gennemføre kollektive overenskomstforhandlinger”².

Det er en national opgave, som enhver regering kan beslutte at fremme, som dansk udviklingsbistand kan støtte, og som Danmark har en interesse i at fremme.

DANMARK BØR FREMME:

- at der er fred og et minimum af sociale konflikter i partnerlande (også for danske erhvervsinteresser).
- at der udvikles nye markeder og skabes købekraft (og dermed skabes fortsat grundlag for danske arbejdspladser og investeringer).
- at der sættes en stopper for migration som følge af krig, fattigdom og elendighed.
- at der gøres en indsats for grøn vækst, miljø og klima (og at dansk teknologi kommer i spil i den forbindelse).

<http://www.ulandssekretariatet.dk>

1 | <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/18331106itsissuesemploywork.pdf>

2 | <http://www.imf.org/external/pubs/ft/tandd/2015/03/pdf/jaumotte.pdf>

Af
MADS BUGGE MADSEN,
Sekretariatsleder,
ULANDSSEKRETARIATET

Ulandssekretariatet
LO/FTF Council

MÅL 9

Byg modstandsdygtig infrastruktur, frem inkluderende industrialisering og innovation

DEN OFFENTLIGE SEKTOR SKAL KØBE BÆREDYGTIGT!

Danmark har som et af verdens mest velstående lande et særligt ansvar for at gå i front for at fremme bæredygtig omstilling. Erhvervslivet er en central aktør, både når det gælder den grønne omstilling, inklusion og menneskerettigheder.

På klimaområdet har Danmark med en af verdens største CO₂-udledninger pr. indbygger et specielt stort ansvar for selv at løbe forrest. Det er også god forretning. Folketinget har sat et ambitiøst mål om at reducere drivhusgasudledningen med 40 procent i 2020. Sidste år var energiforbruget det laveste i 32 år.

Når man regner klimabelastningen fra vores importerede produkter med, er Danmark dog det syvende mest klimabelastende land i verden målt pr. indbygger¹. CO₂-intensiteten i de varer, vi importerer, er nemlig dobbelt så høj som i de varer, vi eksporterer. Derfor må vi medregne og synliggøre klimabelastningen fra vores samlede forbrug.

Danmark er nummer otte blandt EU-landene, når det gælder genanvendelse af affald. Primært fordi vi bruger vores affald i energiforsyningen og deponerer kun seks procent, fordi der er forbud mod deponering af organisk affald og en afgift på deponering.

Danske virksomheder har et ansvar for at sikre ikke alene klima og miljø, men også inklusion, arbejdsvilkår og menneskerettigheder i deres leverandørkæder, både inden og uden for landets grænser. Nogle samfundsansvarlige virksomheder stiller i dag krav også til deres leverandører, men desværre mangler mange endnu. Danmark må fortsætte den positive udvikling og sætte farten op, så markedet langt mere effektivt fremmer bæredygtigt erhverv.

AMBITIØS REGULERING

→ Ambitiøse langsigtede mål, der bakkes op af regulering – i Danmark, EU og internationalt (fx i handelsaftaler) er vitale for at få virksomheder til at investere i grøn omstilling. Et godt eksempel på, at ambitiøs regulering kan bane vejen for en konkurrencedygtig industri, er vandområdet, hvor vi har nogle af verdens stærkeste virksomheder bl.a. som følge af strenge krav til drikkevand og rensning af spildevand.

INTELLIGENTE INCITAMENTER TIL GRØN OMSTILLING

→ Omstillingen af industrien og erhvervslivet går kun hurtigt nok, hvis den understøttes af markedet og de økonomiske incitamenter. Energiafgifter bør fx indrettes, så de tilgodeser de virksomheder, der investerer i en reduktion af deres miljøbelastning, fx som Sverige, hvor man tilbagefører provenuet fra nitratafgifter til de virksomheder, der har nedsat udledningen mest.

Den offentlige sektor skal være motor for den bæredygtige omstilling, fordi de årlige indkøb for svimlende 300 mia. kroner udgør en enorm købekraft, der kan accelerere markedet for bæredygtige produkter og dermed den grønne omstilling mærkbart. Udbydere af FSC-certificerede produkter oplever i dag, at staten fravælger det certificerede i strid med egen indkøbsvejledning. Den kommende udbudslov giver nye muligheder bl.a. for at stille krav om miljømærkning, og de skal bruges, så den offentlige sektor for alvor bliver motor for den bæredygtige omstilling.

GENNEMSIGTIG BÆREDYGTIGHED

→ Det er vigtigt med mere gennemsigtighed i den bæredygtige virksomhed, så vi bedre kan skelne mellem de virksomheder, der tager deres samfundsansvar alvorligt, og CSR-gratisterne. Der bør lægges en plan for, hvordan denne gennemsigtighed styrkes. En måde er at etablere en egentlig CSR-certificering – fx med afsæt i ISO 26000, der i dag kun er en vejledning. Pointen er, at vi skal have mere gennemsigtighed, så forbrugere, indkøbere og andre bedre kan vælge de samfundsansvarlige virksomheder.

Af
CHARLOTTE FISCHER,
Direktor,
BÆREDYGTIGT ERHVERV

¹ | Measuring Denmark's CO₂ Emissions, CEBR & Rockwool Fonden, 2014.

DANMARK ER IKKE AKTIV INDEN FOR INNOVATION OG INDUSTRI-UDVIKLING

Mål 9 om infrastruktur, industrialisering og innovation er tæt forbundet med målene om energi, om vækst, beskæftigelse og anstændigt arbejde og målet om bæredygtigt forbrug og produktion. De globale produktionssystemer og værdikæder er i dag dybt integrerede.

Produktion, innovation og kapital flytter konstant og hurtigt rundt. Det er bl.a. lønniveau, omkostninger til skat, miljø- og sikkerhedskrav, der er afgørende for flytninger, og dermed hvor der skabes og nedlægges arbejdspladser.

STATUS FOR DANMARKS GLOBALE INDSATS
Danmark er ikke særligt aktiv inden for innovation og industriudvikling bortset fra i nogle få udviklingslande. Ved udgangen af 2011 var 28 pct. af de samlede investeringer i udlandet (FDI) inden for fremstillingsvirksomhed, heraf mere end halvdelen inden for fødevarersektoren og 30 pct. inden for olie og kemiske produkter. Under én procent af de samlede danske investeringer i udlandet var i Afrika¹. I 2014 gik 2,13 pct. af den bilaterale bistand til 'industri-sektoren'². Danida har ikke en organisationsstrategi for United Nation Industrial Development Organization (UNIDO)³, og bidraget var i 2014 på kun 5,3 mio. kroner (nr. 221 ud af 669 støttede organisationer)⁴. Cirka halvdelen af investeringerne fra Industrialiserings Fonden for Udviklingslandene (IFU) er i industri – 20 pct. i Afrika sammenlignet med 75 pct. i Asien (domineret af Kina og Indien)⁵. Danmarks Tekniske Universitet har 250 internationale samarbejdsuniversiteter. Bortset fra nogle få i Kina og Indien glimrer listen ved udviklingslandenes fravær⁶.

Men der blæser måske nye vinde. Handel og udvikling er slået sammen i ét ministerium. Danidas erhvervsinstrumenter er ved at få en overhaling, og NGO'erne er på banen som både kritikere og samarbejdspartnere.

TRE STØRSTE UDFORDRINGER

- Danmark kan ikke operere isoleret – for lille og bundet til internationale aftaler fx gennem EU.
- Spørgsmålene er store og komplekse. Hvem gavner industrialisering? Mister vi muligheder ude på længere sigt? Mister vi arbejdspladser hjemme?
- Evalueringen af business to business-programmet viste udtalte kapacitets- og kompetencemangler i bistandsadministrationen og ofte i de danske virksomheder.

TRE KRAV TIL ÆNDRINGER FOR AT OPNÅ MÅLENE

- Danmark må være mere aktiv i multilateral sammenhæng bl.a. med at sætte bindende industristandarder i overensstemmelse med hensigten i de overordnede bæredygtige udviklingsmål.
- Danida/IFU, virksomheder, arbejdsmarkedsorganisationer og NGO'er må finde en model, hvor de komplementerer hinanden i at fremme inkluderende og bæredygtig infrastruktur, industrialisering og innovation også i Afrika.
- Danmark skal sikre bedre muligheder for international kompetence- og praksisudvikling blandt unge danskere.

1 | http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oeecd/finance-and-investment/oeecd-international-direct-investment-statistics-2013/denmark_idis-2013-8-en#page1

2 | <http://openaid.um.dk/da/sectors/>

3 | UN Industrial Development Organization
<http://um.dk/da/danida/samarb/int-org/>

4 | <http://openaid.um.dk/da/organisations/>

5 | <http://www.ifu.dk/default.aspx>

6 | http://www.dtu.dk/Uddannelse/Studieliv/Udlandsophold/Laes_j_udlandet

7 | http://www.netpublikationer.dk/um/14_danida_btb_programme_2006_2011/Pdf/danida_btb_programme_2006_2011.pdf

Af
ERIK BLAS,
Formand,
IDA GLOBAL
DEVELOPMENT

Global
Development™

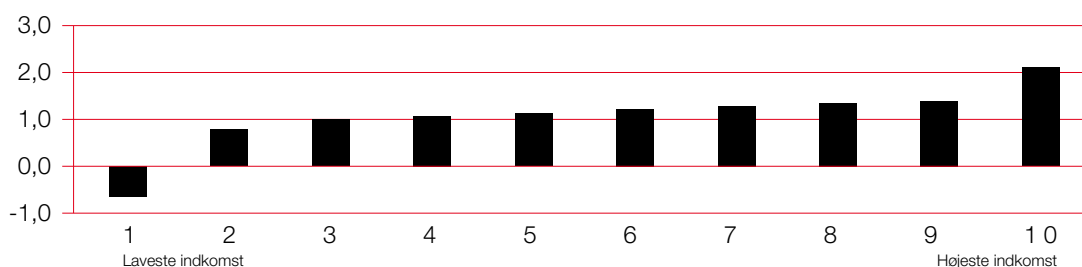
MÅL 10

Reducer ulighed i og mellem lande

ULIGHEDEN I DANMARK ØGES

I Danmark er vi vant til forestillingen om, at vi lever i et lige land, hvor forskellen mellem rig og fattig er lille sammenlignet med andre lande. Men måden, hvorpå man opgør ulighed, er afgørende for, hvor lige Danmark ser ud til at være i forhold til andre lande. Uanset opgørelsesmetode så er det dog et faktum, at uligheden er stigende. Danmark lever altså ikke op til bæredygtigheds-målet.

ÅRLIG VÆKST I INDKOMSTER PER DECIL 1995-2010

Note: Danskerne er inddelt i ti lige store grupper efter størrelsen på deres indkomst. Indkomsterne er beregnet på husstands niveau, opgjøret efter skat og korrigeret for prisstigninger. Datagrundlag: Luxembourg Income Survey.

En Cevea-analyse viser, at den tiendedel af danskerne, der har oplevet den største årlige indkomstvækst i perioden 1995-2010, er den tiendedel, der i forvejen tjente mest. Samtidig er de eneste, der har oplevet en årlig tilbagegang i indkomst, den tiendedel, der har mindst. Udviklingen i Danmark går dermed stik imod undermålet (10.1), om at de 40 procent, der har den laveste indkomst, skal have den største indkomstvækst.

FOR AT IMØDEKOMME FN'S BÆREDYGTIGHEDSMÅL STÅR VI OVER FOR STORE UDFORDRINGER:

- Der er en ulige lønudvikling på arbejdsmarkedet, hvor lønningerne stiger i toppen, mens de står stille eller reelt falder i bunden. Uligheden på arbejdsmarkedet forventes at stige betragteligt i fremtiden.
- Den stigende ulighed kan hæmme den sociale mobilitet. Hvis uligheden stiger, trækker vi ikke bunden med op, men kobler den af. Den sociale mobilitet er allerede faldende i Danmark.
- Stigende økonomisk ulighed kan medføre politisk ulighed. Når pengene bliver koncentreret,

er der en risiko for, at magten også bliver koncentreret, hvor pengene er. Hvis vi skal mindske uligheden, skal det ikke være dem, der sidder på pengene, der bestemmer den økonomiske politik.

FOR AT MINDSKE ULIGHEDEN I OG IMELLEM LANDENE ER FORANDRINGER NØDVENDIGE:

- Tilslutningen til fagforeningerne skal stige. Lønmodtagerne er i en langt bedre forhandlingssituation, når de står sammen. Politikerne skal understøtte, at lønmodtagere i Danmark – og i resten af verden – kan danne og styrke faglige fællesskaber.
- Vi skal fastholde prioriteringen af et socialt sikkerhedsnet i Danmark. Lave overførselsindkomster svækker sikkerhedsnettet og får ikke folk i en sårbar situation tilbage på arbejdsmarkedet. Til gengæld øger det fattigdommen. I stedet skal vi bl.a. fokusere på, hvordan vi hjælper børn til at bryde den sociale arv.
- Vi skal overvåge, om den førte politik tilskynder til ophobning af formuer, og der skal sikres gennemsigtighed i de økonomiske bidrag til partierne.

Af
KRISTIAN WEISE,
Direktør,
CEVEA

Cevea

GLOBAL ULIGHED SÆTTER BØRN UNDER PRES

Børn vælger ikke selv, hvilket land og samfundslag de fødes ind i. Gribes der ikke ind over for den accelererende globale ulighed, frarøves millioner af børn muligheden for at skabe sig et anstændigt liv, næsten allerede inden det er begyndt.

Børn, der vokser op på bunden af samfundet, har gennemsnitligt adgang til 35 gange mindre indkomst end børnene fra det øverste samfundslag i samme lande. Samtidig er afstanden mellem børnene i den fattigste og rigeste del af en befolkning steget med 35 procent siden 1990'erne, viser Red Barnets internationale studier (Save the Children 2012)¹.

FN's børnekonvention fastslår blandt andet, at alle børn har ret til skolegang, sundhedsydelser og et værdigt livsgrundlag i det samfund, de vokser op i. Disse værdier er under pres af den stigende globale ulighed.

DANMARKS GLOBALE BIDRAG

Danmarks menneskerettighedsbaserede tilgang til udviklingssamarbejde, vedtaget af et enigt Folketing i 2012 med strategien "Retten til et Bedre Liv", giver en unik platform til at gå forrest i den globale kamp mod ulighed. Den menneskerettighedsbaserede tilgang rummer nemlig en forpligtelse til systematisk at målrette vores indsats mod at realisere de mest sårbare og marginaliserede gruppers rettigheder og dermed "fokusere på at sikre alle lige muligheder, på omfordeling af ressourcer" (Udenrigsministeriet 2012, s. 9)².

Det nuværende udkast til de nye globale verdensmål kan fremme denne ambition på den globale scene, og vi har en historisk mulighed for at hjælpe verdenssamfundet med at gøre bekæmpelse af ulighed til en grundpille i de nye mål. Den skylder vi fremtidens generationer at gribe.

DANMARK BØR ARBEJDE FOR, AT DE ENDELIGE MÅL INDEHOLDER:

- Et selvstændigt mål på reduktion af ulighed (mål 10), som blandt andet vil forpligte ledere i alle verdens lande på at skabe hurtigere velstandsfremskridt for de 40 procent fattigste af befolkningen end for befolkningsgennemsnittet.
- Det såkaldte "Leave No One Behind"-princip, som siger, at alle målsætninger skal opfyldes for samtlige økonomiske og sociale grupper. I det lille afrikanske land Benin er det eksempelvis 84 procent af drengene fra den mest velstillede region, der kommer gennem uddannelsessystemet, mens det samme kun gælder for 1 procent af pigerne fra den mest marginaliserede region (Save the Children 2014)³. Tanken bag "Leave No One Behind"-princippet er derfor, at alle landes regeringer fremover forpligtes på at prioritere de grupper, som er længst bagefter fremskridtet, og at strukturelle barrierer for diskriminerede grupper fjernes.
- Stærke ansvarlighedsstrukturer, der sikrer, at verdens ledere holdes fast på at levere på de nye mål. Mogens Lykketofts udnævnelse til formand for FN's generalforsamling i 2015-2016 giver Danmark en helt unik position i den fase, hvor disse strukturer skal iværksættes, og der skal skabes ejerskab i regeringskontorerne verden over.

Af
**LAUST LETH
GREGERSEN,**
Udviklingspolitisk
seniorrådgiver,
RED BARNET

1 | Save the Children Report (2012): *Born Equal – How reducing Inequality could give our children a better future.*
http://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/images/Born_Equal.pdf

2 | Udenrigsministeriet (2012): *Retten til et bedre liv.*
<http://um.dk/da/~media/UM/Danish-site/Documents/Danida/Det-vil-vi-28082012%20-%20Retten%20til%20et%20bedre%20liv.pdf>

3 | Save the Children Report (2012): *Leaving no one Behind – Embedding equity in the post-2015 framework through stepping stone targets.*
http://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/images/Leaving_No_One_Behind.pdf

MÅL 11

Gør byer og bebyggelser inkluderende, sikre, modstandsdygtige og bæredygtige

KØBENHAVN SKAL BYGGE LAVENERGIHUSE OG GENANVENDE BYGGEAFFALD

Bæredygtighed handler om, hvordan vi behandler naturen, og hvordan vi behandler hinanden. Det handler om, hvordan vi opbygger et samfund, hvor der er plads til at være mennesker og individer i et fællesskab. Og det handler om, hvordan vi er mennesker ikke på trods af miljø og klima, men i samspil med det.

København er en grøn by. Men det er den ikke blevet af sig selv, og det bliver den ikke ved med at være, hvis vi ikke holder fast i det. Mange steder i byen fældes træer og ryddes krat, fordi det er mere overskueligt eller ser pænere ud eller måske gør byen mere tryk at færdes i. Kommunen kan ikke sikre en grøn by alene. Vi skal have mere grønt i byen, men vi skal også have mere forskelligt grønt. Også som storby har vi et ansvar for biodiversitet.

Et af de store problemer i København er luftforureningen. Alt for mange biler kører i dag igennem byen. Og det gælder hele hovedstadsområdet. Offentlig transport har i mange år været underprioriteret. Udbygning af metroen vil give mange mennesker en god grund til at droppe bilen, men metroen skal suppleres med et netværk af letbaner i både byen og forstæderne. Det er ikke turen med metroen, der tager lang tid, det er ventetiden, når man skal skifte til bussen, der trækker tænder ud. Hvis vi for alvor skal have bugt med luftforureningen, skal vi kombinere offentlig transport, cykling og road pricing, der tilsammen gør grønne trafikløsninger mere attraktive for byens borgere.

København vokser i øjeblikket med 1.000 indbyggere om måneden. Vi skal bygge mange nye boliger for at få plads til alle, ellers bliver byen en rigmandsghetto, som det er sket i andre af Europas hovedstæder. De nye boliger skal bygges bæredygtigt. Vi

Det er efterhånden svært for nogen at benægte, at vi bliver nødt til at tage bæredygtighed alvorligt. Hvis vi ikke tænker globalt, når vi går rundt i vores lokale verden, slider vi vores verden op. Her har byerne en stor rolle. Det er i byerne, de konkrete handlinger bliver besluttet og ført ud i livet. Byerne kan handle hurtigere og mere konkret end landene kan. Det ansvar skal vi tage på os.

skal bygge lavenergihuse, og vi skal genanvende byggeaffald. Vi skal også sikre, at de nye københavnere tager cyklen. Der er hverken plads eller klima i København til, at der kører flere biler i byen.

MÅSKE VERDENS FØRSTE CO₂-NEUTRALE HOVEDSTAD

København har et ambitiøst mål om at blive verdens første CO₂-neutrale hovedstad. For at realisere dette mål skal vi:

- bruge affald som en ressource – ikke opfatte det som skrald
- producere vores energi af vedvarende ressourcer – dvs. flere vindmøller og udvikling af jordenergi
- prioritere kollektiv transport og cykling i trafikplanlægningen, og her ville vi komme et stort skridt, hvis vi fik mulighed for at indføre road pricing.

Byen fungerer kun, når vi bruger fællesskabet. Når vi har respekt for hinanden, tager vi også ansvar for hinanden og for den by, vi går rundt i. En bæredygtig by betyder også, at vi tager os af hinanden. Jeg er glad for at bo i en by, hvor der er plads til alle.

Af
MORTEN KABELL,
Miljø- og teknikborgmester.
Enhedslisten.
KØBENHAVNS KOMMUNE
/EL

MÅL 11

BYER I KONSTANT FORANDRING OG UBALANCE KRÆVER NYE HANDLEMÅDER

Der eksisterer et globalt skæbnefællesskab, hvor forandring er nødvendig, hvis vi skal finde nye måder at leve på i byer, som i fremtiden vil være i konstant forandring og ubalance.

Vejle Kommune har siden 2013 deltaget i det verdensomspændende netværk 100 Resilient Cities. De vigtige spørgsmål, som ligger til grund for dette samarbejde, er: Hvordan skal vi konkret fremme inkluderende og bæredygtig urbanisering og helhedsorienteret risikostyring på alle niveauer? Hvordan bevæger vi os fra topmøder og globale bæredygtigheds mål ud i praktiske forandringer?

Ambitionen med de globale bæredygtigheds mål bør være at sikre, at vi alle sammen tager et medansvar for en fremtid i forandring. Her bør vi alle se os selv som en aktiv del af en global strategisk dagsorden, der handler om, hvilken verden de kommende generationer skal vokse op i.

BÆREDYGTIG FREMTIDSSIKRING KRÆVER:

- alle aktører på banen og nye beslutnings- og handlestrukturer, der kan være en katalysator for en positiv kædereaktion.
- en strukturel villighed til at eksperimentere og vidensdele.
- ejerskab til, at løsninger skal findes i globale indsatser.

HVORDAN KAN OG BØR DANMARK BIDRAGE TIL DET?

På verdensplan har en perlerække af multinationale koncerner som Siemens, Shell og IBM meldt sig på banen til at adressere den udfordring, at verden bliver stadig mere turbulent. På samme måde har lande, regeringer og verdensorganisationer taget de første skridt til at sikre de nødvendige fundament for politiske beslutninger. Der er altså opnået en unik konsensus på tværs af sektorer om, at der eksisterer et globalt skæbnefællesskab, hvor forandring er nødvendig, hvis vi skal finde nye måder at leve på i byer, som i fremtiden vil være i konstant forandring og ubalance.

Danmark har meget at bidrage med i den sammenhæng, blandt andet fordi vi har nogle samfundsmæssige privilegier og en tradition for borgernærhed og medinddragelse, der øger evnen til at udvikle

innovative løsninger på udefrakommende udfordringer. Det skal vi bruge aktivt i det videre arbejde, og vi skal bruge reelle ressourcer på at indgå i partnerskaber, der kan bringe vores erfaring i spil og kvalificere det yderligere.

Men vi har også brug for at blive udfordret. Vi har især udfordringer af organisatorisk karakter. For det første arbejder vi for langsomt i den offentlige sektor. Den klassiske fagopdelte opgaveløsning skaber en inert, der gør det vanskeligt at handle "ud af boksen" på problemstillinger, der kræver tværsektorielle løsninger. Men vi kan sagtens løse de mange udfordringer, hvis bare vi accepterer, at vi skal gribe det an på nye måder. Dette kræver mod og vilje til forandring af eksisterende styringslogikker og magtstrukturer.

Det er alt sammen let at sige, men straks vanskeligere at praktisere, men det handler om ikke at betragte resiliens som en universelløsning, men som noget, vi hele tiden skaber og genskaber i dialog med omgivelserne.

PÅ DEN LANGE BANE HAR VI ALLE SAMMEN EN SÆRLIG ROLLE AT SPILLE:

- Byerne skal tage det initiativ, der er deres, og det samme skal regeringerne.
- Der skal bygges bro til virksomhederne.
- Borgerne skal opleve, at både dagsorden og resultater er nærværende og relevante.

Af
JONAS KROUSTRUP,
Chief Resilience Officer og
ULLA VARNESKOV,
Resiliens Koordinator,
VEJLE KOMMUNE

MÅL 12

Sikre bæredygtige forbrugs- og produktionsmønstre

FORBRUGSEVENTYRET ER ETISK UHOLDBART

For at sikre bæredygtig økonomi, produktion og forbrug skal vi blandt andet øge skatter og afgifter på det, vi vil have mindre af, og sænke dem på det, vi vil have mere af.

Det lykkedes at reducere Danmarks udledning af drivhusgasser med en fjerdedel siden 1990. Vedvarende energi udgør i dag 30 procent af det danske energiforbrug¹, og energiforbruget er reduceret ved at forbedre varmforsyningen (øget fjernvarme) og bygningers energieffektivitet.

Danmark er dog endnu langt fra målet om bæredygtigt forbrug og produktion, som forudsætter en langt mere ressourceeffektiv økonomi – og målt på det økologiske fodaftryk per indbygger ligger Danmark fortsat blandt de højeste i verden². Vi har nemlig flyttet betydelige dele af ressourceforbruget og miljøbelastningen til andre lande på grund af vareproduktionens internationalisering. Miljø- og ressourcegevinsterne i form af øget (teknisk) effektivitet og mere vedvarende energi er således i stor udstrækning blevet "spist op" af stigende forbrug og økonomisk aktivitet. At få brudt denne dynamik er den primære udfordring for Danmark i dag.

STØRSTE UDFORDRINGER

- Målet om økonomisk vækst udfordrer målet om en bæredygtig økonomi. For at opnå en nedgang i ressourceforbrug og miljøbelastning i en vækstøkonomi kræver det enten en radikal afkobling mellem økonomisk vækst og ressourceforbrug – eller en egentlig nytænkning af økonomien, som sætter andre værdier, såsom bæredygtig udvikling, ressourceeffektivitet, livskvalitet etc., højere end væksten som mål i sig selv.
- "Forbrugseventyret" i Nord hænger sammen med en ulige global arbejdsdeling, hvor vareproduktionen i udstrakt grad finder sted i lavindkomstområder ("det globale Syd"). Det giver os billige varer i Danmark, men er etisk uholdbart.
- I dansk sammenhæng har vi historisk været gode til at udnytte energiindholdet i affaldet gennem affaldsforbrænding, men med

stigende global ressourceknaphed er denne strategi ikke holdbar. Der bør omlægges til en "cirkulær økonomi", hvor genbrug og genanvendelse af ressourcer bliver det bærende princip for affaldshåndteringen.

KRAV TIL ÆNDRINGER

Følgende ændringer er nødvendige for at sikre bæredygtig økonomi, produktion og forbrug:

- "Øg skatter og afgifter på det, vi vil have mindre af, og sænk dem på det, vi vil have mere af". Altså en radikal forskydning af beskatningen fra arbejdskraft til ressourceforbrug og forurening – og dermed modvirke social slagside gennem omfordeling. Subsidier til fossile brændstoffer skal udfases.
- Global omfordeling af kapital og ressourcer, ved at internationale (handels-)aftaler og økonomiske institutioner sikrer udviklingslande mod ressourcemæssig udbytning (på såvel arbejdskraft som naturlige ressourcer) frem for at forfægte internationale virksomheders og investorers lette adgang til disse.
- Genbrug og genanvendelse af ressourcer skal fremmes bl.a. gennem øget genanvendelse/reparation og stille skærpede krav til producenter om at designe produkter, der nemt kan repareres, eller hvor komponenter nemt kan genanvendes i andre produkter.

Af
TOKE HAUNSTRUP,
seniorforsker ved Statens
Byggeforskningsinstitut
(Aalborg Universitet) og
redaktør af tidsskriftet
"Nyt Fokus" (udgivet af
Miljøbevægelsen NOAH)

LINKS

<http://www.neweconomics.org/>
NOAH's tidsskrift *Nyt Fokus*:
www.nytfokus.nu

1 | Se Energistyrelsens energistatistik: <http://www.ens.dk/info/tal-kort/statistik-nogle/arlige-energistatistik>

2 | Se WWF's *Living Planet Report 2012*: http://wwf.panda.org/about_our_earth/all_publications/living_planet_report/2012_lpr/

MÅL 12

SOJA TIL DANSKE GRISE SKYLD I AFSKOVNING

Menneskets fodaftryk på jordens natur og økosystemer overstiger i dag vores planets ydeevne med 50 procent. Vi forbruger, som om vi havde 1,5 planeter til rådighed. Hvis vi fortsætter med at forbruge, som vi gør i dag, vil vi i 2030 have brug for to planeter.

Overforbruget er i dag meget ulige fordelt. En tredjedel af verdens befolkning (primært i Nord) anvender i dag to tredjedele af verdens naturressourcer for at opretholde deres høje levestandard.

En konsekvens af det store overforbrug er, at millioner af hektar tropisk skov med høj biodiversitet er gået tabt inden for de seneste årtier som følge af arealomlægning til landbrug. Soja og palmeolie er to af de vigtigste drivkræfter bag afskovningen. Danmark spiller – sammen med de resterende EU-lande – en væsentlig rolle i denne afskovning.

Som eksempel er vores 30 millioner danske grise den væsentligste årsag til, at vi hvert år importerer 1,5 millioner tons sojafoder – primært fra Sydamerika, hvor sojaproduktion går særlig hårdt ud over skoven. Danmark er et af de lande i verden, der anvender mest importeret soja per indbygger. Det totale globale område med sojalandbrug dækker nu over en million km² – svarende til et areal 25 gange større end Danmark.

SERIØSE HANDLEPLANER MANGLER

Danmark har underskrevet en lang række erklæring om at ville mindske skovrydning og nedbrydning af økosystemer inden for en årrække. Men p.t. ser det ikke ud til, at disse mål bliver nået, ligesom der mangler seriøse handleplaner fra statens side.

Danmark har en relativt stor svineproduktion kombineret med et relativt lille areal. P.t. stiller staten ingen som helst former for krav til, at foderimportørerne skal kunne dokumentere, at den importerede soja er lovligt eller ansvarligt produceret.

KRAV TIL ÆNDRINGER, DER SKAL TIL, FOR AT VI NÅR MÅL 12

- Vi skal gentænke vores økonomiske system og den måde, vi producerer på, så vi får afkoblet vores velfærd fra overudnyttelse af naturressourcer andre steder i verden. Genanvendelse, cirkulær økonomi og reduceret forbrug er kernepunkter i den omlægning.
- Den danske stat og offentlige institutioner skal gå forrest og stille krav om bæredygtighed af danske virksomheders aktiviteter og sourcing ude i verden, i særlig høj grad når disse virksomheder modtager støtte fra den danske stat, eller staten køber deres produkter.
- Der skal laves konkrete og seriøse handleplaner på tværs af ministerier og sektorer, som kan lede Danmark til at nå sine mål.

HVOR KAN MAN LÆSE MERE?

Mere om sojaproduktion og afskovning:
http://wwf.panda.org/what_we_do/footprint/agriculture/
 Mere om vores økologiske fodaftryk i WWF Living Planet Report:
http://wwf.panda.org/about_our_earth/all_publications/living_planet_report/
 Millennium Ecosystem Assessment:
<http://www.millenniumassessment.org/en/index.html>
 The doughnut of social and planetary boundaries:
<http://www.kateraworth.com/doughnut/>

Af
MIE OEHELENSCHLÄGER,
 Rådgiver på CSR & Public
 Affairs og
JACOB FJELLAND,
 Leder af Ulandsprogram,
 WWF

Foto: Jakob Dall for MS

MÅL 13

Tag omgående handling for at bekæmpe klimaforandringer og deres konsekvenser

DANMARK INSPIRERER ANDRE LANDE PÅ ENERGIOMRÅDET

Danmark er generelt anerkendt som en af de absolutte frontløbere på klimaområdet. Det skyldes både vores kortsigtede reduktionsmål og vores stærke vision for fremtidens energisystem. Dog er det paradoksalt, at Danmark insisterer på at suge nordsøolien op til sidste dråbe.

Danmark har et nationalt mål for hjemlige reduktioner af drivhusgasser på 40 procent i 2020 i forhold til 1990-niveau. Til sammenligning er EU's fælles reduktionsmål på 20 procent. En stor del af dette mål, ca. 34 procent, er rodfæstet i Energiaftalen fra 2012, der blev vedtaget med et bredt flertal over midten. Resten skal efter planen opfyldes gennem initiativer i landbrugs- og transportsektoren.

Danmarks energi- og klimapolitiske målsætninger på længere sigt er blandt andet en udfasning af kul i 2030, 100 procent vedvarende energi i el- og varmesektoren i 2035 samt en fuld udfasning af fossile brændsler og en overgang til 100 procent vedvarende energi i 2050. Ambitiøse mål, der udstikker en stærk kurs mod et samfund baseret på ren og grøn energi og sender nogle klare signaler til investorer og virksomheder. Danmarks progressive tilgang til klimapolitik har ikke kun betydning for de reduktioner, vi foretager på hjemmebanen. Ved at vise vejen inspirerer Danmark løbende lande verden over til at øge ambitionsniveauet. Betydningen af en bannerfører på området kan ikke overvurderes.

DE STØRSTE UDFORDRINGER

Selvom Danmark har nogle stærke målsætninger, er det i sidste ende implementeringen, der er afgørende. Det er stadig uklart, hvordan Danmark vil nå de 40 procent reduktioner i 2020. Det skyldes primært en manglende villighed til at adressere problemerne i transport- og landbrugssektoren. Her er det pinedød nødvendigt at starte omstillingen hurtigst muligt – jo længere vi venter, jo dyrere bliver det.

Kul er det mest beskidte fossile brændsel, og det er derfor afgørende for klimasituationen, at vi får det udfaset hurtigst muligt. Klimaministeren har allerede igangsat en undersøgelse af, hvorvidt det kan lade sig gøre at fremrykke udfasningen fra 2030 til 2025. Det ville ikke blot have betydning for Danmarks udledninger, men også sende et stærkt signal til omverdenen.

Endelig er det paradoksalt, at Danmark insisterer på at suge nordsøolien op til sidste dråbe og sågar overvejer skifergas, når videnskaben klart siger, at minimum to tredjedele af allerede kendte fossile reserver skal blive i jorden, hvis vi skal have nogen chance for at holde verden under to graders temperaturstigning. Særligt er efterforskning efter nye reserver absurd, da det enten undergraver muligheden for at blive under to grader eller også ender som en tabt investering.

TRE NØDVENDIGE SKRIDT FOR AT NÅ I MÅL

Greenpeace vil opfordre til, at Danmark hurtigst muligt får:

- igangsat de nødvendige initiativer på transport- og landbrugsområdet til opfyldelse af 40 procent-målet i 2020 for reduktion af drivhusgasser.
- fremrykker udfasningen af kul til 2025.
- stopper efterforskningen efter mere olie i Nordsøen og skifergas på land og anerkender, at store dele af de allerede kendte reserver skal blive i jorden.

Af
JENS MATTIAS CLAUSEN,
Klimapolitisk rådgiver og
JAN SØNDERGÅRD,
politisk rådgiver,
GREENPEACE

GREENPEACE

MÅL 13

DANSK MÅLSÆTNING OM 100 PROCENT VEDVARENDE ENERGI I 2050 BØR BLIVE GLOBALT MÅL

Danmarks globale klimaindsats kan groft opdeles i et handlings- og et forhandlingsspor. I forhandlingssporet spiller Danmark en positiv rolle i at skabe dialog med sårbare udviklingslande.

I de internationale klimaforhandlinger under FN, der efter planen skal munde ud i en global aftale i Paris i slutningen af 2015, har Danmark, som en del af EU, ikke mulighed for at forhandle på eget mandat. Det er kritisabelt, at Danmark på nuværende tidspunkt støtter temmelig ensidigt op om EU-linjen, da der er brug for, at de progressive medlemsstater skubber EU i den rigtige retning. Danmark spiller dog en positiv rolle i at skabe dialog med de mest sårbare udviklingslande.

Det danske handlingsspor er i høj grad baseret på den klimafinansiering, vi har forpligtet os til i FN-regi. Ved COP15 i København blev det besluttet, at ilandene skal levere 100 milliarder dollar i 2020. Det har hele tiden været forventet, at ilandenes bidrag ville stige løbende frem mod 2020. Desværre er den danske klimapulje, der er en central del af Danmarks klimafinansiering, ikke steget i flere år. Den danske finansiering har primært været fokuseret på reduktioner og i mindre grad på tilpasning. Der har dog været en række gode projekter fra dansk side, og man har også søsat nogle interessante initiativer til at fremme privat finansierings rolle – herunder Klima-investeringsfonden.

DE STØRSTE UDFORDRINGER

Klimaforandringerne fungerer som "risikomultiplikator" på alle dimensioner af bæredygtig udvikling. Derfor er det afgørende, at alle øvrige bæredygtighedsmål dels har et ambitionsniveau, som bidrager til at bekæmpe klimaforandringer, og dels bidrager til at styrke ikke mindst fattige landes modstandskraft og tilpasningsevne til de klimaforandringer, der allerede sker og kun bliver værre med tiden.

En ambitiøs klimaafnede i Paris fordrer en alliance med de fattige udviklingslande som modvægt til bl.a. USA. Derfor er det vigtigt, at der kommer mere klimafinansiering på bordet. Herunder også til tilpasning, som hidtil har været underprioriteret. Klimaafneden i Paris skal sende nogle klare signaler til verden om, hvor vi er på vej hen. Derfor har vi brug for et stærkt langsigtet mål på linje med Danmarks nationale målsætning om 100 procent vedvarende energi i 2050.

TRE NØDVENDIGE SKRIDT, SOM DANMARK BØR ARBEJDE FOR:

- at bæredygtighedsmål 7 indeholder et mål om minimum 40 procent vedvarende energi i den globale energiforsyning i 2030.
- at mål 2, som foreslået af FAO, målretter investeringer i de fattige landes landbrug mod fattige småbønder, til fremme af agroøkologiske landbrugsmetoder, med minimale eksterne input og primært brug af lokalt tilgængelige ressourcer, som også er den mest klimasmarte form for landbrug.
- at øge klimafinansieringen og skubbe på, for at EU søger den progressive alliance med de svageste udviklingslande. Derudover bør man op til og i Paris præsenterer den danske målsætning om 100 procent vedvarende energi i 2050 som et globalt mål.

Af
JENS MATTIAS CLAUSEN,
Klimapolitisk rådgiver og
JAN SØNDERGÅRD,
politisk rådgiver,
GREENPEACE

GREENPEACE

MÅL 14

Bevare og sikre bæredygtig brug af oceaner, hav og marine ressourcer

BESKYT HAVETS BIODIVERSITET

De danske havområder er i dag i dårlig miljøtilstand, primært på grund af udledning af næringsstoffer, overfiskeri og påvirkning af havbund, udledning af miljøfarlige stoffer, råstofindvinding, klimaforandringer, støj og fysiske forstyrrelser – alle menneskeskabte påvirkninger.

UDFORDRINGER – SET I DELMÅL

Reduktion af forurening til havmiljøet (delmål 14.1) gennem de nationale vandplaner, som del af EU's vandrammedirektiv for at sikre god økologisk tilstand for søer, fjorde, vandløb og den kystnære del af havet. Vandplanernes reduktionsmål for perioden 2015-2021 for kvælstof er for utilstrækkelige, og for marint affald er de stadig ikkeeksisterende.

Beskyttede havområder (delmål 14.5) kan forbedre biodiversiteten og gøre økosystemet mere robust. Danmark bidrager gennem Natura 2000-områder udpeget under EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiver. Der er udpeget 17,7 procent af det danske havareal som Natura 2000-område, men fortsat store mangler i beskyttelsen af vigtige naturområder på havet og derfor tale om "papirparker".

Dansk fiskeri reguleres primært gennem EU's fælles fiskeripolitik, men der er udbredt overfiskeri på flere arter (delmål 14.4), og for mange fisk er der ikke tilstrækkelig information til at vurdere bæredygtigheden.

Fiskerisubsidier (delmål 14.6) uddeles med støtte fra EU's Hav- og fiskerifond (2014-2020). Danmark har sat fokus på øget bæredygtighed og øremærket midler til kystfiskeriet. Indførelsen af omsættelige kvoter i Danmark har dog medvirket til afviklingen af kystfiskeriet (delmål 14.b).

KRAV TIL ÆNDRINGER, DER SKAL TIL, FOR AT VI NÅR MÅLENE.

- Opret et effektivt netværk af beskyttede områder, der lever op til god beskyttelse af havets biodiversitet, inklusive hensyntagen til havbundens karakter, fiskebestande, geomorfologi, larvespredning, beskyttelse og genopretning af sårbare og truede arter.
- Styrk det naturskånsomme kystfiskeri gennem en forbedringsplan for det trængte, naturskånsomme kystfiskeri og med økonomisk støtte.
- Bekæmp forurening gennem yderligere reduktion af næringsstoffer til vandmiljøet, indsats over for affald i havet (plastic, tabte fiskenet etc.) og adfærdskampagner over for borgerne.

HVOR KAN MAN LÆSE MERE?

Danmarks vandplaner:

<http://naturstyrelsen.dk/vandmiljoe/vandplaner/>

Natura 2000:

<http://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/natura-2000/natura-2000-omraaderne/>

Dansk aftale om fiskeristøtte:

<http://fvm.dk/nyheder/nyhed/nyhed/foedevareminister-lander-aftale-om-baeredygtigt-fiskeri-til-13-mia-kr/>

Kystfiskerordningen fra 2014:

Se Bekendtgørelse om regulering af fiskeriet 2014-2020, §61-66, og <http://fvm.dk/nyheder/nyhed/nyhed/vi-skal-have-kystfiskeri-i-danmark-ogsaa-i-fremtiden/>

Af
METTE BLÆSBJERG,
Program medarbejder,
Hav og fiskeri,
WWF

KYSTSAMFUND FRARØVES FISKERETTIGHEDER

Danmark spiller på området “fiskeriforvaltning” en beskæmmende negativ rolle, idet Danmark midt i nullerne ændrede sin fiskeripolitik og indførte individuelle omsættelige kvoter. Fiskeriet er fra at være “fiskeri som levevej” ændret til at være “fiskeri for profit”.

Den danske politik har minimeret dansk naturskånsomt kystfiskeri og koncentreret fiskerettighederne på få hænder. Danske embedsmænd har agiteret for dette system internationalt. Danmark støtter derved i praksis, at fattige kystsamfund på verdensplan får frarøvet deres traditionelle fiskerettigheder.

IKKE FISK NOK I HAVENE

- Klimaændringer udgør den største trussel for havets evne til at forsyne menneskeheden med fødevarer. Verdens koralrev er ekstremt vigtige for fiskebestandene, men de vil inden for 60 år være nedbrudte på grund af forsureningen af havene. En yderligere konsekvens formodes at blive, at mange små dyrearter vigtige for fødekæden med udvendigt kalkskelet vil uddø. Dette vil måske medføre, at havet ikke på længere sigt vil kunne levere fødevarer til en stadig stigende befolkning.
- Fiskeri med bundtrawl er et destruktivt fiskeredskab. Trawlfiskeri bliver mere og mere udbredt med tungere og tungere redskaber, som skader biodiversiteten og i mange tilfælde ødelægger levesteder for fisk for bestandig. Dertil kommer, at trawlfiskeri altid udleder mindst dobbelt så meget CO₂ pr. kilo fanget fisk sammenlignet med fiskeri med passive redskaber.

- En fuldstændig ødelæggende faktor, når det gælder verdens kystfiskeri, er det såkaldte “rettighedsbaserede fiskeri”. Man køber sig til fiskerettigheder, der før var “allemandseje”. Det betyder, at kystfiskeres hævdvundne ret til at bjærge føden til havs er overdraget til kapital ejere, som nu kan handle med disse rettigheder. Fiskeriet er fra at være “fiskeri som levevej” ændret til at være “fiskeri for profit”.

KRAV TIL ÆNDRINGER

- Klimaændringernes påvirkning af havmiljøet bør få Danmark til at toprioritere målet om at holde jordens temperaturstigning under to grader.
- Bundtrawling bør forbydes på verdensplan, og i stedet bør anvendelsen af passive redskaber fremmes (garn, krog, langline, tejner og ruser), og Danmark bør arbejde aktivt for dette.
- Danmark bør derfor hurtigt afvikle det omsættelige kvotesystem og vende tilbage til en fiskeriforvaltningsform, der prioriterer det naturskånsomme, klimavenlige og lokalt baserede fiskeri. På den baggrund vil Danmark være i stand til internationalt og via EU at vende sig mod mulighederne for købe sig til fiskerettigheder, som reelt fratages de fattige kystfiskere.

ANBEFALET LÆSNING:

Eva Munk-Madsen/Danish Society for a Living Sea/The Fishery Network 2012: *Fishing for the Millennium Development Goals: Small Scale Fishing Showing the Way Forward.*
TNI Agrarian Justice Programme, Masifundise and Afrika Kontakt 2014: *The Ocean Grab*

Af
KNUD ANDERSEN,
Formand,
LEVENDE HAV

MÅL 15

Beskytte, genopbygge og sikre bæredygtige løsninger af jordens økosystem. Samt sørge for en bæredygtig skovdrift, bekæmpe ørkendannelse og stoppe samt modarbejde nedbrydningen og ødelæggelsen af biodiversiteten

NATIONALE NATURPOLITISKE MÅL MANGLER

Den gode nyhed er, at det er lykkedes nogenlunde at stabilisere naturarealet i Danmark. Men bagsiden er, at naturkvaliteten fortsat er dalende.

DE STØRSTE UDFORDRINGER

For at nå mål 15 skal politikerne først og fremmest få rammerne for natur- og arealforvaltningen på plads. Regeringens *Naturplan Danmark* fra 2014 skitserer en vision frem mod 2050 samt tre indsatsområder, der tegner kursen, dog uden at føre i mål.

Der mangler fortsat nationale naturpolitiske mål og virkemidler, der fremmer en aktiv indsats, samt en overvågning af, hvordan naturen udvikler sig. Dernæst er opgaven at give mere plads til naturen. Ved at forvalte de ca. 730.000 hektar, der i dag ligger som løvskove, søer og lysåben natur med biodiversitet som det primære formål, forventer forskerne, at man kan sikre den biologiske mangfoldighed i Danmark.

Endelig er det nødvendigt at sikre en bæredygtig forvaltning af de arealer, der drives med skovbrug, landbrug og til akvakultur. Der skal genetableres balance i næringsstofkredsløbet, og forbruget af pesticider og andre kemikalier, der skader biodiversiteten skal stoppe.

TRE NØDVENDIGE SKRIDT, SOM POLITIKERNE OPFORDRES TIL:

- snarest at vedtage nationale mål for den biologiske mangfoldighed i Danmark, som afspejler de 20 globale biodiversitetsmål.
- øremærke flere penge og give virkemidlerne et serviceeftersyn, så de målrettes bevaring og bæredygtig brug af naturen.
- afsætte flere ressourcer til naturovervågning.

Danmark har sammen med 193 andre lande forpligtet sig til FN's biodiversitetskonvention, der har til formål at bevare den biologiske mangfoldighed og sikre bæredygtig brug af naturens ressourcer. Det skal ske ved at implementere *Den globale strategiske plan for biodiversitet 2011-2020* fra 2010. Forpligtelsen til at bevare naturens rigdom er afspejlet i forslag til mål 15 i de nye mål for global bæredygtighed.

1526 ARTER PÅ RØDLISTEN

Den gode nyhed er, at det er lykkedes nogenlunde at stabilisere naturarealet i Danmark. Heder, overdrev, moser, enge og søer udgør cirka ni procent af Danmarks areal, mens biologisk værdifulde skove udgør 5,7 procent af det samlede skovareal.

Men bagsiden er, at naturkvaliteten fortsat er dalende. Levestederne er fortsat generelt for små og isolerede og for stærkt påvirkede af næringsstoffer til at kunne understøtte stabile bestande.

Hele 1.526 arter er opført på den danske Rødliste som kritisk truede, moderat truede eller sårbare.

Der drives landbrug på ca. 62 procent af Danmarks areal, heraf er blot knap syv procent certificeret som økologisk landbrug og dermed underlagt en bæredygtig forvaltning.

Danmark har samtidig igennem EU et særligt ansvar for at beskytte 60 naturtyper og 82 arter. 80 procent af disse naturtyper er i en moderat til stærkt ugunstig tilstand, og det samme gælder for 39 procent af arterne.

Af
ANN BERIT FROSTHOLM,
Naturpolitisk medarbejder,
DANMARKS NATUR-
FREDNINGSFORENING (DN)

LINKS TIL YDERLIGERE LÆSNING:

Danmarks natur frem mod 2020:
<http://viewer.webproof.com/pageflip/336/73001/index.html>
Den 5. landerapport:

http://naturstyrelsen.dk/media/nst/8399384/31marts2014_landerapport.pdf

Danmarks Naturfredningsforenings biodiversitetsbarometer:
<http://www.dn.dk/Default.aspx?ID=32312>

Bevaringsstatus for naturtyper og arter:
<http://dce2.au.dk/pub/SR98.pdf>

Den danske Rødliste:
<http://bios.au.dk/videnudveksling/til-myndigheder-og-saerligt-interesserede/redlistframe/artsgrupper/>

DANMARKS INDSATS FOR SKOV ER FODSLÆBENDE

Siden den globale miljølup blev afskaffet i 2001, har Danmark kun i mindre omfang bidraget til at beskytte verdens skove.

Danmark har støttet de globale bestræbelser på at bevare regnskoven og den globale biodiversitet gennem støtte til FN's REDD+ program, der – som en aftale fra klimaforhandlingerne – indebærer, at de rige lande betaler fattige lande for at bevare skoven.

Her vurderer Verdens Skove, at Danmark i alt har støttet med cirka 65 mio. US dollar fra 2008 til 2013 – eller cirka 110 mio. kroner om året.

Derudover støtter Danida et skovprogram i Bolivia med cirka 160 mio. kroner om året fra 2014 til 2018.

Endelig har Danmark støttet skovbevarelse gennem mindre civilsamfundsorganisationer som Verdens Skove – men denne støtte udgør en forsvindende lille del af Danmarks samlede udviklingsbistand.

I forhold til internationale forhandlinger på skovområdet er Danmark noget fodslæbende kommet på omgangshøjde, og først i 2013 blev det for eksempel obligatorisk for staten at købe bæredygtigt træ i offentlige indkøb. Et krav, som endnu ikke gælder regioner og kommuner. Og Danmark er næsten europamester i dårlig forvaltning af skove.

Danmark er derfor endnu ikke et foregangsland i forhold til at opfylde mål 15.

Danmark bør i fremtiden bidrage betydeligt mere til opfyldelsen af målet, fordi bevaring af skov er en effektiv måde at sikre en bæredygtig udvikling, bekæmpe klimaforandringerne og samtidig bevare en stor diversitet af arter og kulturer.

DE TRE STØRSTE UDFORDRINGER FOR AT BEVARE REGNSKOVEN ER:

→ Efterspørgsel. Den største globale trussel mod regnskoven er vores stigende efterspørgsel efter produkter produceret på ryddede regnskovsarealer, som for eksempel palmeolie i vores fødevarer, soja til vores svineproduktion og saftigt oksekød til vores tallerkener.

- Ulighed og fattigdom. De fleste tropiske regnskove findes i fattige lande, som efterstræber økonomisk udvikling, og for hvem regnskoven ofte ses som en forhindring for udvikling frem for som en ressource. Disse lande ønsker at blive kompenseret for ikke at konvertere skov til landbrug, selvom bevaring af skovene synes at være i alles interesse som følge af klimaforandringerne.
- Manglende rettigheder. Effekterne af jagten på ressourcer og ændringer i klimaet er gået hårdt ud over de fleste skovsamfund. De er marginaliserede og oplever i de fleste lande presset fra nybyggere, der konstant er på udkig efter jord til landbrugsproduktion, blandt andet som følge af stigende ulighed og globalisering.

VERDENS SKOVE OPFORDRER TIL AT:

- vi ændrer vores forbrugs- og produktionsmønstre og indregner miljø- og klimaomkostninger i varens pris, så bæredygtige alternativer bliver konkurrencedygtige.
- der findes et tilfredsstillende system for at fremme og investere i alternative anvendelser af regnskoven frem for afskovning og kortsigtet økonomisk vækst.
- Danmark opprioriterer dialogen med regeringerne i vores samarbejdslande, med oprindelige folk i skovområder samt øger støtten til, at oprindelige folk opnår kapacitet til at håndhæve deres rettigheder.

Af
JAN OLE HAAGENSEN,
Sekretariatschef,
VERDENS SKOVE

MÅL 16

Frem fredelige og rummelige samfund, styrk adgang til retssystemer for alle, og opbyg effektive, ansvarlige og inkluderende institutioner på alle niveauer af samfundet

RETSPOLITIKKEN BEVÆGER SIG VÆK FRA INTERNATIONALT SOLIDARITETS- PRINCIP

1. HADFORBRYDELSER

Hadforbrydelser er et problem, som de danske myndigheder efter mange års tøven er begyndt at tage alvorligt, og det må forventes, at tendensen til et forøget antal anmeldelser fortsat vil stige ¹.

2. MENNESKEHANDEL

Menneskehandel er et tiltagende problem i Danmark, således som det er tilfældet i resten af verden. Menneskehandlen omfatter såvel prostitution som arbejdskraft til visse serviceydelser inden for hotel og restaurationsbranchen.

3. MENNESKERETTIGHEDER

Regeringen har afslået at inkorporere en række internationale konventioner ved lov, uagtet at de alle er ratificeret af Danmark. Dermed er en styrkelse af borgernes retssikkerhed udskudt. Selvom antallet af varetægtsfængslede mellem 15 og 18 år i almindelige fængsler har været faldende, finder sådan placering stadig sted.

4. GENNEMSIGTIGHED

Med henblik på at sikre gennemsigtighed i finansieringen af de politiske partier med private bidrag har et regeringsudvalg i foråret 2015 afleveret en betænkning med forslag til en forbedret ordning, der skal sikre større gennemsigtighed ved privates bidrag til politiske partier. Betænkningen har endnu ikke givet anledning til nye regler.

5. OFFENTLIGHED

Med ikrafttræden af en ny lov om offentlighed i forvaltningen er adgangen til aktindsigt og dermed adgangen til information om offentlige anliggender

De mere end 50 år gamle socialpolitiske principper er blevet undermineret af den økonomiske krise og af forskydning væk fra behovskriterier til en stærk markering af det enkelte individs ansvar. Retspolitisk forening oplister seks forhindringer for at nå mål 16.

blevet væsentligt begrænset i sager, der efter ministeriets skøn vedrører betjening af ministre og disses politiske handlinger i øvrigt og korrespondance mellem en minister og medlemmer af Folketinget.

6. TERRORBEKÆMPELSE

Forsvarets Efterretningstjenestes adgang til overvågning af danske statsborgere, der opholder sig i udlandet, er styrket. Selvom domstolene skal give tilladelse til en sådan aflytning, er betingelserne for disse indgreb i meddelelshemmeligheden væsentligt svækket. Tilsvarende gælder samme efterretningstjenestes adgang til videregivelse af metadata til udenlandske samarbejdspartnere, inddragelse af pas mv., når der er grund til at antage, at indehaveren vil rejse til en krigszone, eksempelvis i Mellemøsten.

Den internationale økonomiske krise har medført en underminering af mere end 50 år gamle socialpolitiske principper ved en forskydning væk fra behovskriterier til en stærk markering af det enkelte individs ansvar for konsekvenser af arbejdsløshed og andre socialbegivenheder. En forøget vægt på konkurrencestatslige parametre i økonomien understreger dette forhold.

I retspolitikken peger de seneste 15 års markante stramninger i den danske udlændingepolitik på en tydelig bevægelse væk fra et internationalt solidaritetsprincip. Dette gælder i markant grad, når udlændinge flygter hertil af såvel fattigdomsmæssige, miljømæssige som krigsmæssige årsager.

RETSPOLITISK FORENING VIL ISÆR PEGE PÅ, AT DANMARK BØR FORBEDRE FØLGENDE OMRÅDER:

- håndhævelsen af Palermo Protokollen om menneskehandel og Den europæiske Menneskerettighedskonvention
- bedre kontrol med efterretningstjenesterne
- ny og overskuelig lovgivning om udlændinge.

Af
BJØRN ELMQUIST,
Formand og
LEIF HERMANN,
Medlem af bestyrelsen,
RETSPOLITISK FORENING

RETSPOLITISK FORENING

¹ | For en nærmere udredning se *Hadforbrydelser i Danmark – vejen til en effektiv beskyttelse*, Institut for Menneskerettigheder 2011.

MÅL 16

OFFENTLIGHED I FORVALTNINGEN BLIVER ENDNU VIGTIGERE

I takt med at stadig flere opgaver både i Danmark og ude i verden løses enten i partnerskaber mellem offentlige og private aktører eller af de private alene, ses en tendens til at adgangen til offentlig indsigt i forvaltningen begrænses.

Mål 16 er meget bredt, og delmålene spænder vidt fra demokratiske institutioner, over fødselsregistrering til bekæmpelse af vold mod børn, korruption og terror.

Generelt bidrager Danmark positivt til at opfylde målet, ikke mindst gennem vores udviklingsbistand, der prioriterer demokrati og rettigheder højt. I 2014 udgjorde støtte til offentlig administration og civilsamfund over 16 procent af den bilaterale bistand. De fleste lande har i dag et formelt demokrati med etablerede demokratiske institutioner, retssystem og lovgivning – udfordringen er at få det til at fungere i praksis. Desværre ses i disse år en tendens til indskrænkning af det politiske råderum i mange lande og til, at adgangen til information og offentlighed i forvaltningen begrænses.

MS styrker folkelig deltagelse og kæmper for, at mennesker, der lever i fattigdom, opnår indflydelse gennem aktiv handlen på lokalt, nationalt og globalt niveau. Konkret støtter MS gennem ActionAid-føderationen lokale partnere i at øve indflydelse på og kontrol med lokale myndigheder for at sikre og forbedre offentlige ydelser. Det spiller konstruktivt ind i de udbredte decentraliseringsprocesser, hvor beslutninger og ressourcer bringes tættere på borgerne. Der er ofte alt for lidt interesse både hos lokale myndigheder og eksterne donorer for at skabe samspil og sikre civilsamfundet reel deltagelse og indflydelse.

Det globale demokrati har trange kår. I OECD, Verdensbanken og Den Internationale Valutafond, IMF, er det de rige lande, der alene sætter dagsordenen og træffer beslutninger, som har stor global betydning. Danmark skal arbejde for styrkelse af FN og

for en lige repræsentation, der inkluderer lav- og mellemindkomstlandene i øvrige fora. Danmark bør arbejde for at etablere en koalition af ligesindede lande og mindre stater, der konstruktivt udfordrer "de riges klub".

I takt med at stadig flere opgaver både i Danmark og ude i verden løses enten i partnerskaber mellem offentlige og private aktører eller af de private alene, ses en tendens til, at adgangen til offentlig indsigt i forvaltningen begrænses. Det gælder i alt fra sygehusdrift, ældrepleje og vandforsyning til etablering af infrastruktur, landbrugsdrift og udvinding af naturressourcer. Danmark bør arbejde for at udvide – ikke begrænse – den offentlige indsigt i forvaltningen, også når der er deltagelse af private aktører, og sikre gennemsigtighed om privatisering og respekt for menneskerettigheder.

DANMARK BØR:

- fortsætte udviklingsbistandens høje niveau til demokrati, decentralisering, retssystemer, frie medier, og i politikdialogen med samarbejdslande konsekvent fremme, at civilsamfundet sikres indflydelse og kontrol.
- påtage sig en mere markant rolle for at begrænse den magt, som OECD, G7, verdensbankinstitutionerne udøver, og advokere for en ny verdensorden med reelt demokratiske globale beslutningsprocesser, hvor alle lande sikres indflydelse.
- sikre offentlighed i forvaltningen, også når private aktører er involveret.

Af
HELLE MUNK RAVNBORG
forkvinde,
MELLEMFOLKELIGT
SAMVIRKE

MÅL 17

Øg midlerne til implementering, og styrk det globale partnerskab for bæredygtig udvikling

BREDE FORLIG SKABER STABIL GRØN OMSTILLING

Danmark har via en relativt ambitiøs klimapolitik sikret sig en stærk position som producent og eksportør af grønne teknologiprodukter. Især på klima- og energiområdet er der tradition for brede politiske forlig, som fastlægger, hvordan målene skal nås. Ved at lave brede forlig sikres i højere grad, at målopfølgelsen udføres, også selvom der kommer valg i perioden. Et eksempel er det store energiforlig fra 2012, som skal sikre, at man når 34 procent ud af de 40 procent reduktion af klimagasser senest i 2020, som regeringen har besluttet.

Danmark har en mangeårig tradition for frivillige aftaler med el- og varmeleverandører om implementering af vedtagne energi- og klimamål. Disse aftaler forhandles ofte sideløbende med de politiske forhandlinger. Det sikrer, at det aftalte bliver til virkelighed.

Der ydes økonomisk støtte til fremme af vedvarende energi som fx biomasse, biogas og vindenergi. Det kan være anlægsstøtte eller tilskud pr. produceret energienhed. Hovedparten af støtten finansieres over den såkaldte PSO-tarif, som alle energikunder betaler.

Grønne afgifter bruges meget i Danmark for at give et økonomisk incitament på tværs af sektorer til at reducere ressourceforbrug og miljøbelastning og til at vælge bæredygtige alternativer. Der er for eksempel afgifter på naturgas, fyringsolie, benzin og diesel. Danmark har især høje afgifter på energi til rumopvarmning. En stigende del af elektriciteten produceres på vedvarende energi, især vind. Men der er

Danmark har gennem mange år bevist, hvordan ambitiøse klima- og miljømål kan implementeres effektivt og økonomisk fornuftigt ved brede politiske forlig, aftaler og økonomiske virkemidler. Forbud bruges kun i et lille omfang.

stadig behov for elafgifter for at spare på el. Vindkraftressourcerne er i praksis begrænsede på grund af store anlægsomkostninger ved havvindmøller og et begrænset antal placeringer for landvindmøller. Der er også grønne afgifter på brug af vand og på bortskaffelse af affald. Dermed begrænses ressourceforbruget. Dertil kommer afgifter på køb og eje af biler, på affald og en række miljøskadelige stoffer. De grønne afgifter bidrager med cirka otte procent af det danske skatteprovenu og er med til at finansiere velfærdsstaten. Det er dog stadig grønne afgifter, idet de har en adfældsændrende effekt.

De grønne afgifter har de senere år været under pres, og flere er sænket med henvisning til, at de skadede danske virksomheders konkurrenceevne over for udlandet. Dette på trods af, at afgifterne kun påvirker konkurrenceevnen i en mindre del af virksomhederne. Derfor bør man løse eventuelle konkurrenceproblemer målrettet frem for generelt at sænke de grønne afgifter.

DANMARK BØR

- fastholde høje mål for klimagasreduktion.
- via brede politiske forlig sikre stabile rammer for den grønne omstilling over mange år.
- fastholde og udbygge brugen af grønne afgifter på både husholdninger og erhverv.

Af
CHRISTIAN EGE,
Sekretariatsleder,
DET ØKOLOGISKE RÅD
(DØR)

MÅL 17

DANMARK SKAL BIDRAGE TIL, AT FLERE PENGE SKAL KANALISERES TIL BÆREDYGTIG UDVIKLING

Udviklingslandene mangler 2,5 billioner dollars om året for at realisere de nye verdensmål, vurderer FN's konference for handel og udvikling.¹ I Danmark skal vi måles på, om vi formår at skabe den politiske vilje til at reformere de internationale strukturer på skat og andre finansielle områder.

Der er hårdt brug for et opgør med de nuværende finansielle pengestrømme og strukturer, så de fremadrettet på mere retfærdig vis kanalisere flere penge til bæredygtig udvikling i verdens fattigste lande.

Det danske udviklingspolitiske arbejde har fokus på skat, men lukker øjnene for, at der er brug for en reform af de internationale skatteregler. Danmark gør en indsats for at kapacitetsudvikle udviklingslandenes skatteadministrationer. En øget og mere gennemsigtig skatteoprævning kan tilvejebringe langt de fleste midler, udviklingslandene har brug for, for at realisere de nye verdensmål, men kun hvis de internationale skatteregler reformeres.

Danmark bakker op om den dominerende internationale tendens, hvor offentlige bistandskroner bruges til at tiltrække private investeringer. Danmark forsøger at fremme FN's retningslinjer for menneskerettigheder og erhverv, men er langt fra i mål med at sikre, at egne initiativer lever op til dem, og refererer ikke altid til dem i offentlige, internationale fora. Fattigdomsorienteringen af dansk udviklingsbistand er i stigende grad under pres, og midlerne bruges i stigende grad til at tjene danske interesser og betale for flygtningemodtagelse i Danmark.

En lille global skat på finansielle transaktioner kunne forventeligt give 300 milliarder dollars årligt til bæredygtig udvikling, men Danmark har valgt ikke at gå med i gruppen af 11 EU-lande, som vil indføre en sådan skat pr. 1. januar 2016, på trods af at Helle Thorning Schmidts regering støtter indførelsen af en global skat på finansielle transaktioner.

Danmark er i front, når det gælder hensigten om at skabe sammenhæng mellem dansk og europæisk udviklingspolitik og andre politikområder, såsom skat.² Men den seneste danske dobbeltbeskatningsoverenskomst (DBO) med et udviklingsland, nemlig Ghana i 2014, fratager Ghana flere beskatningsrettigheder end andre danske DBO'er med

udviklingslande. Og dermed fratages Ghana beskatningsmuligheder stik imod hensigten i den danske regerings kohærens-handlingsplan, der netop tilsigter, at udviklingslande får de bedst mulige vilkår til at mobilisere ressourcer til at finansiere deres egen udvikling.³

TRE ANBEFALINGER FOR, AT DANMARK KAN BIDRAGE TIL AT SKAFFE FLERE MIDLER TIL BÆREDYGTIG UDVIKLING:

- Fair skat: Danmark bør aktivt arbejde for at reformere det internationale skatteregime og sikre større gennemsigtighed ved fx at sikre offentligt tilgængelige land-for-land rapporteringer for virksomheder og sikre, at lister over virksomheders reelle ejere også bliver offentligt tilgængelige i andre lande. Danmark bør ændre kurs og støtte etableringen af et stærkt mellemstatsligt organ om internationalt samarbejde på skatteområdet.
- Effektive udviklingssamarbejder: Danmark bør kæmpe for, at internationale initiativer, der skal skabe bæredygtig udvikling med såvel offentlige som private midler, har fattigdomsbekæmpelse og den sociale dimension af bæredygtig udvikling i centrum. De skal til fulde leve op til FN's retningslinjer for menneskerettigheder og erhverv samt tiltrådte miljø- og menneskerettigheds- og antikorrupsions-konventioner.
- Finanssskat: Danmark bør straks gå med i EU-initiativet om en lille skat på finansielle transaktioner og vedtage, at en del af indtægterne reserveres til udviklings- og klimatiltag i verdens fattigste lande. Danmark har mulighederne og bør uden tøven gå forrest i kampen for at indføre andre innovative finansieringskilder.

Af
HELLE MUNK RAVNBORG
forkvinde,
MELLEMFOLKELIGT
SAMVIRKE

1 | ActionAid: *The Elephant in the Room – How to Finance our Future*, 2014

2 | *A Shared Agenda: Denmark's Action Plan for Policy Coherence for Development*, juni 2014.

3 | ActionAid: *Denmark's Tax Treaties – Time for Change*, oktober 2014.

Dansk Kvindesamfund

Toke Haunstrup

Poul Nielson

FN'S 17 NYE VERDENSMÅL FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING KRÆVER DANSK HANDLING LOKALT OG GLOBALT

Politikkatalog med bidrag fra 25 danske organisationer

Denne rapport er udgivet af Mellemfolkeligt Samvirke med indlæg fra 25 danske organisationer.

Redaktion: Marianne Victor Hansen, Kirsten Hjørnholm Sørensen, Henrik Lasse Hansen. Layout: Laura Johanne G. Danielsen.

Juni 2015

Foto: Charles Fox/ActionAid